

Roma Education Fund

ROMA EDUCATION FUND

Hodnotenie krajiny
SLOVENSKO

OBSAH

Predslov	4
Poďakovanie	5
Zhrnutie	6
Rómska populácia na Slovensku	9
Závázky vlády a donorov	12
Vzdelávací systém	16
Program REF na Slovensku	24
Príloha 1: Kľúčové vzdelávacie indikátory	29
Príloha 2: Riadenie štátneho školstva	31
Príloha 3: Výsledky študentov v medzinárodných testovaniach	35
Príloha 4: Miera zainteresovanosti na zlepšovaní vzdelávacích výsledkov Rómov na Slovensku	36
Príloha 5: Výsledky sčítania obyvateľov	38
Bibliografia	39

PREDSLOV

Tento dokument je súčasťou série hodnotení krajín, ktorých autorom je Rómsky vzdelávací fond (REF). Jeho cieľom je analýza vzdelávania a prebiehajúcich reforiem vzdelávacieho systému z pohľadu inklúzie rómskych detí v krajinách zapojených do Dekády inklúzie Rómov. Tento dokument takisto hodnotí rôzne programy a aktivity, ktoré uskutočnil Rómsky vzdelávací fond od svojho vzniku v roku 2005 a zdôrazňuje tematické a programové oblasti, na ktoré sa plánuje zameriavať v nasledujúcich troch rokoch. Okrem toho, že tento dokument slúži ako nástroj na vytváranie vlastného programu Rómskeho vzdelávacieho fondu, veríme, že bude predstavovať aj užitočný nástroj pre:

- tvorcov verejnej politiky, ktorí sa usilujú o zlepšenie vzdelávacej politiky so zameraním na riešenie otázky rozdielov vo vzdelávacích výsledkoch medzi rómskymi a nerómskymi žiakmi,
- predstaviteľov občianskej spoločnosti, ktorých cieľom je zefektívnenie ich vzdelávacích programov s dôrazom na ich väčšiu relevantnosť pre komplexnú reformu vzdelávacieho systému v krajine,
- všeobecnú rozvojovú a donorskú komunitu, ktorá potrebuje lepšie porozumieť situácii, ktorej sú vystavené rómske deti, aby tak dokázala identifikovať špecifické oblasti, v ktorých možno pomocou dostupných zdrojov dosiahnuť najväčší efekt.

Informácie uvedené v tomto dokumente boli prediskutované s predstaviteľmi exekutívy a občianskej spoločnosti na Slovensku, aby bolo zaručené, že dokument realisticky odráža skutočnú situáciu a že prekladané odporúčania budú realizovateľné. Dokument vyjadruje situáciu aktuálnu v čase jeho vzniku. Mnohé krajiny prechádzajú relatívne výraznými zmenami, a preto REF plánuje tieto hodnotenia pravidelne aktualizovať.

PODĀKOVANIE

Originálny model hodnotení krajín vytvorili Tünde Kovács-Cerovič, Roger Grawe a Alexandre Marc, ktorý aj jednotlivé hodnotenia v rámci tejto série editoval až do konca roku 2007. Aktuálne hodnotenie krajiny je v novom formáte, ktorý vytvorili Toby Linden, Mihai Surdu a Eben Friedman na začiatku roka 2009. V súčasnosti je editorom série hodnotení krajín Mihai Surdu.

Hlavným autorom tohto dokumentu je Eben Friedman. K obsahu dokumentu prispeli aj Lýdia Bariová, Nino Chelidze, Stano Daniel, Elena Gallová Kriglerová, Juraj Kubán, Martina Kubánová a Toby Linden, ako aj účastníci okrúhleho stola, ktorý sa konal 31. mája 2011 v Bratislave.

ZHRNUTIE

RÓMOVIA NA SLOVENSKU

Podľa sčítania obyvateľov Slovenska z roku 2001 sa na Slovensku nachádza rómska populácia v počte 89 920 obyvateľov, čo predstavuje 1,7 percenta celkovej populácie. Tento údaj je založený na osobnom vyhlásení a je podstatne nižší než oficiálny odhad 253 943 obyvateľov z roku 1989, ktorý bol založený na prisúdení etnicity. Odhady aktivistov v súvislosti s veľkosťou rómskej populácie na Slovensku dosahujú počet 800 000, zatiaľ čo terénne štúdie a štatistické odhady udávajú rozsah 320 000 až 435 300 osôb. Štatistické odhady taktiež uvádzajú, že rómska populácia v školopovinnom veku na Slovensku v súčasnosti predstavuje takmer jednu pätinu (18,8 percenta) celej rómskej populácie v krajine.

VZDELÁVANIE

V roku 2008 prijalo Slovensko nový školský zákon, ktorý zakazuje zaraďovanie detí do špeciálnych škôl výlučne na základe sociálneho znevýhodnenia a požaduje informovaný súhlas rodičov ako podmienku zaradenia do takehto typu vzdelávania. Ďalší pozitívny vývoj nastal tiež v roku 2008 a predstavuje odstránenie kontroverznej motivácie zaraďovať deti do špeciálneho vzdelávania, ktorá vznikla v dôsledku prospechového kritéria pre priznávanie sociálnych štipendií, nazývaných aj motivačné štipendiá.

Najpálčivejším problémom vo vzdelávaní Rómov na Slovensku je ich pretrvávajúce nadmerné zastúpenie v špeciálnom školstve, pričom terénny výskum realizovaný na štatisticky reprezentatívnej vzorke zistil, že Rómovia tvoria asi 60 percent všetkých žiakov v špeciálnom vzdelávaní na Slovensku. Medzi ďalšie problémy patrí obmedzený prístup k predškolskému vzdelávaniu a segregácia na bežných aj špeciálnych školách. Okrem toho je väčšina škôl nedostatočne pripravená na vzdelávanie Rómov, pričom ich miesto v histórii a kultúre Slovenska sa v kurikule všeobecného vzdelávania, ako aj vzdelávania učiteľov do veľkej miery prehliada.

STRATEGICKÉ SMEROVANIE BUDÚCICH AKTIVÍT REF NA SLOVENSKU

Finančná podpora Rómskeho vzdelávacieho fondu na Slovensku počas nasledujúcich dvoch rokov bude zohľadňovať nasledujúce priority:

- Prevencia chybného zaraďovania rómskych detí do špeciálneho vzdelávania prostredníctvom opatrení zahŕňajúcich, okrem iného, poskytovanie zrozumiteľných informácií rodičom o dôsledkoch absolvovania špeciálneho vzdelávania pre ďalšie vzdelávanie a zamestnanie ich detí, poskytovanie integrovaného predškolského vzdelávania a mimoškolskej podpory počas prvých rokov základného vzdelávania.
- Podpora udržateľného preraďovania rómskych detí, ktoré boli chybné zaradené do špeciálnych škôl a tried, naspäť do štandardného vzdelávania, predovšetkým formou podpory lokálnych pilotných projektov s potenciálom rozšírenia na regionálnu a národnú úroveň.
- Zvýšenie miery postupu Rómov zo základného na stredoškolské vzdelávanie a zo stredoškolského na vysokoškolské vzdelávanie.
- Poskytovanie technickej podpory relevantným projektom financovaným slovenskou vládou zo štrukturálnych fondov EÚ.

Hlavné témy výskumu a aktivít REF na Slovensku budú zahŕňať:

- Prieskum štruktúr, politik, praxe a perspektív na zlepšenie prístupu rómskych detí k službám vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve (ECEC – early childhood education and care).
- Súbor prakticky orientovaných publikácií o službách vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve pre rómske deti.

Rozvojové priority štipendijných programov REF na Slovensku budú zahŕňať:

- Zvýšenie počtu štipendistov v programe RMUSP.
- Vytváranie sietí prijímateľov.
- Podpora účasti štipendistov na iných aktivitách REF.

RÓMSKA POPULÁCIA NA SLOVENSKU

HISTÓRIA A VEĽKOSŤ POPULÁCIE

Prvá písomná zmienka o prítomnosti Rómov na Slovensku je zo začiatku štrnásteho storočia a vyplýva z nej, že Rómovia boli nerómskym obyvateľom už známi.¹ Zatiaľ čo oficiálne opatrenia zamerané na Rómov na Slovensku pred rokom 1945 sa pohybovali medzi asimiláciou a elimináciou, vzťahy medzi Rómami a roľníkmi sa stabilizovali počas panovania Habsburgovcov. Následne sa postupne zhoršovali, ako boli Rómovia hospodársky vytesňovaní v dôsledku zmien, ktoré priniesla priemyselná revolúcia. Počas druhej svetovej vojny formálne nezávislý Slovenský štát sústreďoval Rómov do veľkých osád, ktoré sa následne stali hlavným cieľom asimilačných opatrení v Česko-slovenskej socialistickej republike.²

Najväčšia etnická podskupina Rómov na Slovensku sú slovenskí Rómovia (niekedy označovaní aj ako *Servika Roma*), ktorí tvoria asi dve tretiny rómskej populácie v krajine a žijú po celom území krajiny s najväčšou koncentráciou na východe. Maďarskí Rómovia (*Ungrika Roma*), ktorí tvoria druhú najväčšiu skupinu, žijú najmä v južných oblastiach krajiny. Menšie skupiny Rómov sú olašskí Rómovia (*Vlachika Roma*) a Sinti, pričom príslušníci druhej skupiny vo všeobecnosti považujú samých seba za odlišných od Rómov, ale nerómski aj rómski obyvatelia ich za Rómov považujú. Väčšina Rómov na Slovensku hovorí niektorých dialektom rómskeho jazyka, pričom najbežnejší je dialekt z východného Slovenska.

Sčítanie obyvateľov z roku 2001 uvádza, že na Slovensku je 89 920 rómskych obyvateľov, ktorí tvoria 1,7 percenta celkovej populácie. Tento údaj je založený na osobnom vyhlásení a je podstatne nižší než oficiálny odhad 253 943 obyvateľov z roku 1989, ktorý bol založený na prisúdení etnicity. Odhady aktivistov v súvislosti s veľkosťou róm-

¹ Emília Horváthová, *Cigáni na Slovensku: Historicko-etnografický náčrt* (Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1964); Zuzana Kollárová, „K vývoju rómskej society na Spiši do roku 1945,“ in Arne B. Mann (ed.), *Neznámi Rómovia: Zo života a kultúry Cigánov-Rómov na Slovensku* (Bratislava: Ister Science Press, 1992).

² Anna Jurová, Vývoj postavenie Rómov na Slovensku a otázky ich „integrácie“ do spoločnosti, *Ethnologia actualis slovacica* 1, č. 2 (2000); Ctibor Nečas, Pronásledování Cikánů v období slovenského státu, *Slovenský národopis* 36, č. 1 (1988); *Českoslovenští Romové v letech 1938-1945* (Brno: Masarykova Univerzita, 1994).

skej populácie na Slovensku dosahujú počet 800 000, zatiaľ čo terénne štúdie a štatistické odhady udávajú rozsah 320 000 až 435 300 osôb. Štatistické odhady taktiež uvádzajú, že rómska populácia v školopovinnom veku na Slovensku v súčasnosti predstavuje takmer jednu pätinu (18,8 percenta) celej rómskej populácie v krajine.³

VŠEOBECNA SITUÁCIA RÓMSKEJ POPULÁCIE

Chudoba a nezamestnanosť

Odhaduje sa, že až 80 percent Rómov na Slovensku je závislých na štátnej sociálnej sieti.⁴ Posledné oficiálne údaje o dĺžke nezamestnanosti medzi Rómami na Slovensku sú z roku 1999 a naznačujú, že Rómovia tvoria až 30,4 percenta ľudí nezamestnaných dlhšie ako 12 mesiacov, 40,9 percenta ľudí nezamestnaných dlhšie ako 24 mesiacov a 52,3 percenta ľudí nezamestnaných dlhšie ako 48 mesiacov.⁵ Novší prieskum domácností realizovaný Rozvojovým programom OSN (UNDP) zistil, že približne tri štvrtiny (75,9 percenta) nezamestnaných Rómov bolo evidovaných na úrade práce dlhšie ako rok a takmer polovica (48,8 percenta) nezamestnaných Rómov bola evidovaná dlhšie ako tri roky.⁶

Zdravie

Odhady z roku 1999 určujú priemerný vek dožitia pre Rómov na Slovensku na 55 rokov u mužov a 59 rokov u žien, v porovnaní so 67 rokmi pre nerómskych mužov a 74 rokmi v prípade nerómskych žien.⁷ Odhady miery pôrodnosti u rómskej populácie sa výrazne líšia, ale majú spoločné to, že počet živonarodených detí medzi Rómami je výrazne vyšší ako korešpondujúci údaj za nerómskych obyvateľov.⁸ Miera dojčenskej úmrtnosti u Rómov je asi dvakrát vyššia ako u nerómskych obyvateľov.⁹ Hoci ministerstvo zdravotníctva nedisponuje údajmi o Rómoch v etnickom členení, údaje z okresnej a obecnej úrovne naznačujú, že žltáčka, detská obrna a meningitída, ako aj menej vážne infekčné choroby sa častejšie vyskytujú medzi rómskymi ako nerómskymi obyvateľmi na Slovensku.¹⁰

³ Štatistické projekcie veľkosti rómskej populácie (453 300) a vekovej kohorty školopovinných detí (81 700) vytvoril demograf Boris Vaňo pre rok 2010. Pozri Boris Vaňo, „The Demographics of Roma Children,” in Andrej Salner (ed.), *Roma Children in the Slovak Education System* (Bratislava: Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť, 2005).

⁴ Tibor Loran, „Sociálna politika a zamestnanosť Rómov,” in Michal Vašečka (ed.), *Čačipen pal o Roma: Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku* (Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002), ss. 565-566.

⁵ *Ibid.*, s. 565-566.

⁶ Jarmila Filadelfiová, Daniel Gerbery a Daniel Škobla, *Report on the Living Conditions of Roma in Slovakia* (Bratislava: United Nations Development Programme, 2007), s. 75.

⁷ „Menšina väčšinou,” *Pravda* 13. november 1999, dostupné online na www.pravda.sk.

⁸ Pozri napríklad Vladimír Srb, Plodnosť vdaných žien podľa národnosti a veku v Československu podľa sčítaní ľudu 1991, *Slezský sborník* 93 (1995); Michal Vašečka, „Rómovia”, in Miroslav Kollár a Grigorij Mesežnikov (eds.), *Slovensko 2000: Súhrnná správa o stave spoločnosti* (Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2000).

⁹ Anna Jurov, „Slovenská spoločnosť, zdá sa, ešte stále nie je pripravená na riešenie rómskej otázky,” rozhovor Kristíny Magdolenovej v *Romano nevo til*, 30. septembra 2000; Dena Ringold, *Roma and the Transition in Central and Eastern Europe: Trends and Challenges* (Washington, DC: The World Bank, 2000).

¹⁰ Open Society Institute, „Minority Protection in Slovakia”, *Monitoring the EU Accession Process: Minority Protection* (New York: Open Society Institute, 2001).

Bývanie

Podľa sociografického mapovania rómskych osídlení na Slovensku z roku 2004 žije približne polovica rómskej populácie na Slovensku rozptýlene medzi nerómskym obyvateľstvom.¹¹ V osadách, v ktorých žije druhá polovica rómskeho obyvateľstva, je približne tretina obydľí nelegálna a asi 60 percent obydľí nemá zavedenú pitnú vodu a 87 percent nemá napojenie na verejnú kanalizáciu. Hoci takmer 90 percent obydľí v takýchto osídleniach má zavedenú elektrinu, bežné sú nelegálne prípojky. V dôsledku segregovaného umiestnenia mnohých rómskych osád v regiónoch, ktoré samotné sú ekonomicky nerozvinuté, sa významná časť rómskej populácie na Slovensku nachádza v pozícii „dvojitkej marginalizácie“.¹²

Politické zastúpenie

Rómske politické zastúpenie je vo všeobecnosti slabé a spolupráca s predstaviteľmi výkonnej moci je nevýrazná. Hoci sme vo voľbách v roku 1990 boli svedkami zvolenia Gejzu Adama do (československého) Federálneho zhromaždenia a Anny Koptovej do Slovenskej národnej rady, od roku 1992 nemajú Rómovia zastúpenie v slovenskom parlamente. Žiadna z približne dvadsiatich rómskych politických strán, ktoré v krajine pôsobia, nedosiahla samostatne potrebné kvórum, zatiaľ čo rómski kandidáti, ktorí sa o posty uchádzali na kandidátkach nerómskych strán, získali na nich také miesta, ktoré by umožnili ich zvolenie do parlamentu len na základe preferenčných hlasov. Rómovia nemajú zastúpenie ani na regionálnej úrovni, ale podieľajú sa na niektorých volených pozíciách na úrovni samospráv.

Slovenská vláda vytvorila v roku 1995 Úrad splnomocnenca pre rómske komunity (pôvodne nazvaný „Úrad splnomocnenca vlády na riešenie problémov občanov, ktorí potrebujú osobitnú pomoc“). Z pôvodne čisto politickej nominácie sa tento úrad pod vedením Kláry Orgovánovej v období 2001 – 2007 vyvinul na úrad schopný poskytovať expertnú pomoc, avšak po jej odchode jeho aktivita poklesla.

Adresár rómskych a pro-rómskych mimovládnych organizácií vydaný Nadáciou otvorenej spoločnosti na Slovensku – OSF v roku 2008 obsahuje 256 záznamov.¹³ Dodnes je koordinácia medzi mimovládnyimi organizáciami na Slovensku vo všeobecnosti nedostatočná.

¹¹ Martina Jurasková, Elena Kriglerová a Jana Rybová, *Atlas rómskych komunit na Slovensku 2004* (Bratislava: Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity, 2004).

¹² Iveta Radičová, *Hic Sunt Romales* (Bratislava: Fulbrightova komisia SR/Nadácia S.P.A.C.E., 2001), ss. 76, 242.

¹³ Nadácia otvorenej spoločnosti, *Adresár mimovládnych organizácií, ktoré sa venujú rómskym programom* (Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti, 2008).

ZAVÄZKY VLÁDY A DONOROV

VLÁDNE INŠTITÚCIE

Celkové legislatívne prostredie

Ústava Slovenskej republiky jednak zakazuje diskrimináciu „príslušníkov národnostných menšín“ a „etnických skupín“ a zároveň im zaručuje práva zahŕňajúce aj vzdelávanie v ich vlastnom jazyku.¹⁴ Podobne školský zákon prijatý v roku 2008 uvádza „zákaz všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie“ medzi základnými princípmi výchovy a vzdelávania a zaručuje právo na vzdelávanie v materinskom jazyku „deťom a žiakom občanov patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám“.¹⁵ Antidiskriminačná legislatíva prijatá v roku 2004 zakazuje diskrimináciu v sociálnom zabezpečení a pracovno-právnych vzťahoch na základe národnosti alebo etnicity, pričom umožňuje prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení na odstránenie znevýhodnení vyplývajúcich z rasového alebo etnického pôvodu.¹⁶ V tejto legislatíve sú uvedené aj formy integrácie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v základných a stredných školách.¹⁷

Opatrenia zamerané na Rómov

Hoci vlády Slovenskej republiky vytvorili veľký počet stratégií zameraných na rómsku populáciu, ich implementácia často zaostávala. Namiesto konzistentnej aplikácie programu slovenské inštitúcie skôr navrhovali ďalšie dokumenty, ktoré nazývali novými prioritami, a žiadali realizáciu nových pilotných projektov, ktoré by zohľadňovali tieto priority. Z tohto dôvodu sú relevantné dokumenty uvedené nižšie predovšetkým z dôvodu ilustrácie.

Prvým dokumentom postkomunistického Slovenska zameraným na rómsku populáciu bolo uznesenie vlády SR č. 153 z 9. apríla 1991 nazvané „Zásady vládnej politiky Slovenskej republiky k Rómom“, ktoré uznali Rómov ako národnosť a prisľúbili im politickú a legislatívnu rovnosť, ako aj etnicky neutrálny prístup, pričom bola na tento účel založená Rada vlády SR pre národnostné menšiny a etnické skupiny, ako aj Komisia pre národnosti, etnické skupiny a ľudské práva.¹⁸ Uznesenia vlády SR prijaté v rokoch 1995 a 1996 vytvorili „Úrad splnomocnenca vlády SR na riešenie problémov občanov, ktorí potrebujú osobitnú pomoc“ v rámci ministerstva práce, sociálnych vecí

¹⁴ Ústava Slovenskej republiky (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 1992), články 33-34.

¹⁵ Zákon č. 245 z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2008), čl. I, §3(d); čl. I, §12(3).

¹⁶ Zákon č. 365 z 20. mája 2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2004), čl. I, § 5(1), 6(1), 8(8).

¹⁷ Ibid., čl. XV.(6.)

¹⁸ Vláda Slovenskej republiky, Zásady vládnej politiky Slovenskej republiky k Rómom prijaté uznesením vlády Slovenskej republiky č. 153 dňa 9. apríla 1991 (Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky, 1991).

a rodiny a určil priority pre tento úrad.¹⁹ Aj keď úrad bol definovaný v etnicky neutrálnych termínoch a pozícia splnomocnenca bola personálne obsadená etnickým Slovákom, jeho priority boli definované do veľkej miery explicitne voči Rómom. Vládne uznesenie z roku 1997 na druhej strane opäť prisľúbilo etnicky neutrálny prístup k problémom rómskej populácie.²⁰

Krátko po zmene vlády na Slovensku a zmene medzinárodno-politickej orientácie v roku 1998 bolo prijaté vládne uznesenie, ktorým sa vytvoril „Úrad splnomocnenca vlády SR na riešenie problémov rómskej menšiny“ a miesto splnomocnenca bolo tentoraz obsadené Rómom.²¹ Neskôr v tom istom roku prijala vláda SR „Stratégiu Vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny a súbor opatrení na jej realizáciu – I. etapa“, pričom II. etapa (nazvaná „Rozpracovaná stratégia vlády SR na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny“) nasledovala v roku 2000.²² Ďalšie všeobecné strategické dokumenty boli prijaté v rokoch 2003, 2004, 2005 a 2008. V rámci projektu PHARE vznikla v roku 2004 *Koncepcia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania*, ktorá slúži ako kľúčový dokument v školstve zameraný na Rómov.²³ Hlavné ciele definované v tejto koncepcii zahŕňajú zlepšenie pripravenosti Rómov na školu a ich úspešnosti v nej, zníženie počtu Rómov v špeciálnych základných školách, zvýšenie účasti Rómov na stredoškolskom a vysokoškolskom vzdelávaní, mentorské aktivity pre rómskych žiakov a študentov a zavedenie vysokoškolského programu zameraného na rómsky jazyk a literatúru.

Ako bolo uvedené v hodnotení krajiny Rómskym vzdelávacím fondom v roku 2007, slovenská vláda nepreukázala jasný záväzok k Dekáde inklúzie Rómov. Aj napriek tomu, že Slovensko prijalo v roku 2005 národné akčné plány, financovanie bolo do veľkej miery obmedzené na v minulosti vyčlenené rozpočtové prostriedky a oficiálne správy o implementácii poskytli málo informácií o konkrétnom pokroku. Okrem toho, keďže národným koordinátorom Dekády je splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity, implementáciu Dekády na Slovensku negatívne ovplyvnila aj nestabilita na úrade splnomocnenca.

¹⁹ Vláda Slovenskej republiky, *Štatút splnomocnenca vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov občanov, ktorí potrebujú osobitnú pomoc* (Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 668 dňa 10. augusta 1995) (Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky, 1995); *Uznesenie vlády Slovenskej republiky k návrhu úloh a opatrení na riešenie problémov občanov, ktorí potrebujú osobitnú pomoc, na rok 1996*, č. 310 dňa 30. apríla 1996 (Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky, 1996).

²⁰ Vláda Slovenskej republiky, *Koncepcie zámery vlády SR na riešenie problémov Rómov v súčasných spoločensko-ekonomických podmienkach* (Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 796 dňa 3. novembra 1997) (Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky, 1997).

²¹ Vláda Slovenskej republiky, *Štatút splnomocnenca vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov občanov patriacich k rómskej menšine* (Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 127) (Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky, 1999).

²² Vláda Slovenskej republiky, *Stratégia Vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny a súbor opatrení na jej realizáciu - I. etapa* (Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 821/1999) (Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky); *Rozpracovaná stratégia vlády SR na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny do súboru konkrétnych opatrení na rok 2000 - II. etapa* (Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 294 dňa 3. mája 2000) (Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky, 2000).

²³ Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, *Koncepcia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania* (Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, 2004).

PROGRAMY FINANCOVANÉ DONORMI

Pred vstupom Slovenska do EÚ v roku 2004 dostávali vláda a mimovládne organizácie na Slovensku financovanie pre Rómov od donorov na úrovni, ktorá bola nižšia len od Rumunska. Medzi významné iniciatívy financované predvstupovými fondami EÚ (PHARE) patrili projekty „Reintegrácia sociálne znevýhodnených detí zo špeciálnych škôl do štandardných základných škôl“. „Ďalšia integrácia rómskych detí v oblasti vzdelávania a zlepšenie životných podmienok“ a „Podpora rómskej menšiny v oblasti vzdelávania“. EÚ bola významným donorom aj v predvstupovom období, štrukturálne fondy však začali zohrávať čoraz väčšiu úlohu po stiahnutí mnohých iných donorov po vstupe Slovenska do EÚ.

Výzva „Programy a kurzy pre žiakov základných škôl pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komúní“ zverejnená vo februári 2009 v rámci operačného programu Vzdelávanie pre obdobie 2007–2013 viedla k podporení 50 školských projektov prostredníctvom ministerstva školstva, pričom ich priemerný rozpočet bol na úrovni približne 168 000 EUR.²⁴ Spomedzi týchto projektov bolo 41 na bežných základných školách a zvyšných 9 na špeciálnych základných školách.²⁵ Hodnotenie využitia prostriedkov poskytnutých v rámci tejto výzvy, ktoré realizoval REF v roku 2011, prinieslo zistenia, že prínos týchto projektov k zvráteniu systémového nadmerného zastúpenia Rómov v špeciálnom vzdelávaní je zanedbateľný. Hlavným dôvodom nedostatočného prínosu projektov v tomto smere je fakt, že vedenie škôl nevníma súčasnú štruktúru vzdelávacieho systému ako príčinu nadmerného zastúpenia rómskych detí v špeciálnych školách a triedach. Výskumom sa navyše zistilo, že preraďovanie do špeciálneho vzdelávania z bežných základných škôl, ktoré boli financované v rámci tejto výzvy, sa významne nelíši od iných škôl, ktoré neboli týmito projektmi financované.²⁶

Na národnej úrovni sa očakáva, že v roku 2011 sa začne s implementáciou projektu „Vzdelávanie pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komúní“. Kľúčovou aktivitou projektu sú školenia učiteľov a hlavným realizátorom projektu je Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, pričom rozpočet na projekt spravovaný ministerstvom školstva predstavuje 18,3 milióna EUR.

²⁴ Táto výzva bola jedna z trinástich doteraz zverejnených na Slovensku v rámci operačného programu Vzdelávanie na roky 2007–2013. Priemerná suma na projekt pre všetky projekty, ktoré boli finančne podporené v rámci týchto trinástich výziev, bola približne 501 000 EUR.

²⁵ Spomedzi 432 projektov podporených v rámci 13 výziev bolo 20 projektov na špeciálnych základných školách pre deti s mentálnym postihnutím, takže deväť projektov špeciálnych základných škôl, podporených v rámci tejto výzvy špecificky zameranej na Rómov, tvorí 45 % všetkých projektov financovaných štrukturálnymi fondami v špeciálnych základných školách na Slovensku.

²⁶ Pozri Elena Gallová Kriglerová, Tina Gažovičová a Ingrid Kosová, Čerpanie fondov EÚ v rámci projektov: Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komúní z pohľadu (de)segregácie rómskych detí vo vzdelávaní (Budapešť: Roma Education Fund, 2011).

Na jeseň 2011 sa očakáva aj spustenie projektov na úrovni samospráv prostredníctvom Úradu splnomocnenca vlády SR. Samosprávy budú vytvárať multisektorové lokálne stratégie s podporou Rómskeho inštitútu, hlavného slovenského partnera organizácie Project Generating Facility, ktorá vznikla v rámci iniciatívy OSI *Making the Most of EU Funding for the Roma* („Maximálne čerpanie európskych fondov pre Rómov“).²⁷

EÚ tiež poskytuje 1,9 milióna EUR na medzinárodný projekt „Dobrý štart“ (*A Good Start*), ktorý implementuje REF na Slovensku v partnerstve s miestnymi mimovládnyimi organizáciami Vyrovnávanie šancí, Krajská asociácia rómskych iniciatív (KARI), Kultúrne združenie Rómov Slovenska (KZRSR), ako aj s medzinárodnou asociáciou Krok za krokom (ISSA) a Metodicko-pedagogickým centrom v Prešove (MPC). Projekt, ktorý pokrýva viac ako 500 detí vo veku o až 6 rokov a ich rodiny v štyroch lokalitách na Slovensku, začal v júni 2010 a bude trvať do apríla 2012.

Medzi ďalšie donorské inštitúcie, ktoré podporili mimovládne projekty zamerané na inklúziu Rómov na Slovensku, patrí Finančný mechanizmus EEA, Nórsky finančný mechanizmus, Inštitút otvorenej spoločnosti - OSI, Nadácia otvorenej spoločnosti – OSF a Vevvyslanectvo USA.

Nie sú dostupné presné údaje o celkových ročných investíciách do vzdelávania Rómov na Slovensku. Na druhej strane je relatívne vysoká miera koordinácie a zdieľania informácií medzi donormi, ktorí sa na Slovensku aktívne venujú problematike Rómov.

²⁷ V rámci svojho predchádzajúceho pôsobenia ako splnomocnenkyňa vlády SR zohrala súčasná riaditeľka Rómskeho inštitútu Klára Orgovánová kľúčovú úlohu v návrhu programu s označením Komplexný prístup.

VZDELÁVACÍ SYSTÉM

ADMINISTRATÍVNA ŠTRUKTÚRA

Hlavnú zodpovednosť za vzdelávanie na Slovensku nesie ministerstvo školstva, v rámci ktorého do roku 2009 pracovalo malé oddelenie zamerané na vzdelávanie Rómov. Medzi kľúčové organizácie podriadené ministerstvu školstva patria Ústav informácií a prognóz školstva, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Štátny inštitút odborného vzdelávania, Štátny pedagogický ústav a Štátna školská inšpekcia. Ústav informácií a prognóz školstva sa zaoberá predovšetkým zberom a spracovaním údajov o vzdelávaní. Medzi úlohy Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie patrí realizácia výskumu a tvorba diagnostických testov školskej zrelosti. Štátny inštitút odborného vzdelávania zodpovedá za koordináciu, výskum a metodické usmerňovanie siete stredných odborných škôl na Slovensku. Štátny pedagogický ústav sa venuje tvorbe kurikulárnych dokumentov, hodnoteniu výsledkov žiakov a príprave pedagogických materiálov a Štátna školská inšpekcia zodpovedá za dohľad nad riadením škôl a nad kvalitou vzdelávania a vzdelávacích zariadení. Aj napriek svojmu umiestneniu na východe Slovenska pôsobí Rómske vzdelávacie centrum v rámci prešovskej regionálnej pobočky Metodicko-pedagogického centra Bratislava ako inštitúcia na národnej úrovni, ktorá poskytuje metodické usmerňovanie a materiály zamerané na zabezpečenie potrieb rómskych detí.

Krajské školské úrady sa nachádzajú v každom z ôsmich samosprávnych krajov na Slovensku a v minulosti mali kompetenciu zriaďovať a rušiť školy všetkých typov. Od roku 2008 majú kompetenciu zriaďovať a rušiť špeciálne školy, ako aj špeciálno-pedagogické poradne a centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Špeciálno-pedagogické poradne ako aj centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (v minulosti pedagogicko-psychologické poradne) realizujú diagnostické testovania, poskytujú poradenstvo a vypracúvajú odporúčania na zaradenie do špeciálneho vzdelávania. Metodicko-pedagogické centrá nachádzajúce sa v Banskej Bystrici, Bratislave, Prešove a Trenčíne poskytujú školenia pre učiteľov a všeobecné metodické usmerňovanie.

FINANCOVANIE

Vládne výdavky na vzdelávanie na Slovensko dosahovali v roku 2007 úroveň 4,0 percenta HDP, čo je výrazne pod priemerom krajín OECD na úrovni 5,7 percenta.²⁸

²⁸ Organisation for Economic Co-operation and Development, *Education at a Glance 2010: OECD Indicators* (Paríž: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2010).

System financovania základných a stredných škôl na Slovensku je založený na vzorci vychádzajúcom z počtu žiakov, pričom financie, ktoré školy dostanú, ovplyvňuje najmä výška normatívu na žiaka a počet žiakov v škole. Finančný príspevok na žiaka sa skladá zo mzdového a prevádzkového normatívu, pričom mzdový normatív zahŕňa platy a poistné odvody zamestnávateľa a prevádzkový normatív je určený najmä na prevádzku školy a na výchovno-vzdelávací proces podľa počtu žiakov.²⁹ Náklady na vzdelávanie prepočítané na žiaka sa určujú v závislosti od rôznych parametrov, vrátane druhu školy, personálnej náročnosti, formy štúdia a vyučovacieho jazyka.³⁰

Financovanie na žiaka je výrazne vyššie v špeciálnom školstve v porovnaní s bežnými školami. V roku 2008 napríklad priemerné financovanie na žiaka špeciálnej základnej školy bolo približne 1,6-krát vyššie ako priemerné financovanie bežnej základných škôl.³¹ Podobne financovanie na žiaka špeciálnej triedy v bežnej základnej škole je 1,75-krát vyššie ako financovanie žiaka bežnej triedy tej istej školy. Normatív poskytovaný na žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí sú individuálne integrovaní v bežných triedach, je 2,5-násobok bežného normatívu.³² Aj keď vyššie financovanie pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami má potenciál zlepšiť ich vzdelávacie výsledky, systém normatívneho financovania na Slovensku vytvára motivácie pre zaraďovanie detí do špeciálneho vzdelávania bez ohľadu na ich potreby, ako vysvetľujeme nižšie v časti o špeciálnom vzdelávaní.

ZARIADENIA

Školské zariadenia na Slovensku vlastní ich zriaďovatelia. V prípade bežných štátnych základných a stredných škôl sú ich zriaďovateľmi samosprávy. Zriaďovateľmi štátnych špeciálnych základných a stredných škôl sú naopak krajské školské úrady, z čoho vyplýva možný konflikt záujmov medzi bežnými a špeciálnymi školami. Terénny výskum realizovaný Rómskym vzdelávacím fondom v roku 2008 odhalil, že podmienky v školách sa líšia v závislosti od veľkosti škôl a regiónu, pričom väčšie školy a školy na západe Slovenska majú vo všeobecnosti lepšie podmienky ako menšie školy a ako školy na strednom a východnom Slovensku.³³

²⁹ Zákon č. 597 z 6. novembra 2003 o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2003).

³⁰ Pozri Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 630/2008 z 10. decembra 2008, ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre školy a školské zariadenia (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2008).

³¹ Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 2/2004 z 17. decembra 2003, ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre základné školy, stredné školy, strediská praktického vyučovania, základné umelecké školy a školské zariadenia (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2004).

³² Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, Smernica č. 11/2006-R z 25. mája 2006, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Ministerstva školstva Slovenskej socialistickej republiky z 5. júla 1985 č. 7496/1985-20 o základnej škole v znení smernice Ministerstva školstva, mládeže a telesnej výchovy Slovenskej socialistickej republiky z 28. augusta 1989 č. 8119/1989-20 a smernice Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 13. júla 2000 č. 1074/2000-41 (Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, 2006).

³³ Eben Friedman a Mihai Surdu (koordinátori), Eben Friedman, Elena Gallová Kriglerová, Martina Kubánová, Martin Slosiarik (autori), *Škola ako geto: Systematické nadmerné zastúpenie Rómov v špeciálnom školstve na Slovensku* (Budapešť: Roma Education Fund, 2009).

Napriek celkovému poklesu počtu detí vo vzdelávacom systéme rastú nároky na školskú infraštruktúru v mnohých lokalitách obývaných marginalizovanými rómskymi komunitami. Obzvlášť problematické sú podmienky školských zariadení v rómskych osadách alebo v ich blízkosti, kde je stav infraštruktúry často podstatne horší než podmienky v hlavnej školskej budove vzdialenejšej od rómskej osady. Menšia časť škôl tiež fyzicky oddeľuje rómskych žiakov od nerómskych v podradnejších podmienkach v rámci tej istej školskej budovy.³⁴

VZDELÁVACÍ CYKLUS A KRITÉRIÁ POSTUPU VO VZDELÁVANÍ

Predškolské vzdelávanie, ktoré je určené pre deti vo veku od troch do šesť rokov, nie je na Slovensku povinné a jeho ponuka sa medzi jednotlivými lokalitami výrazne líši napriek tomu, že existuje mechanizmus poskytovania predškolského vzdelania zdarma deťom z rodín v hmotnej núdzi. Základné vzdelávanie zahŕňa prvý až deviaty ročník a je rozdelené do dvoch stupňov, pričom prvý stupeň tvorí prvý až štvrtý ročník a druhý stupeň tvorí piaty až deviaty ročník.

Pri všetkých deťoch nastupujúcich do základnej školy sa hodnotí ich školská zrelosť, pričom metódy hodnotenia sa na jednotlivých školách líšia.³⁵ Ak výsledky hodnotenia vyvolajú pochybnosti o schopnostiach dieťaťa zvládnuť vzdelávanie v škole, po realizácii prvotného hodnotenia dieťa odporúča na ďalšie testovanie centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Pri rómskych deťoch, ktoré sú vyhodnotené ako nepripravené na základnú školu vo veku šiestich rokov, sa odporúča napríklad odklad povinnej školskej dochádzky o jeden rok, zaradenie do nultého ročníka alebo zaradenie do špeciálneho vzdelávania. Pri nerómskych deťoch, ktoré sú vyhodnotené ako nepripravené na základnú školu, sa najčastejšie odporúča odklad povinnej školskej dochádzky, na rozdiel od rovnako hodnotených rómskych detí, pri ktorých je to najmenej časté riešenie.³⁶ Pre tie je častejšie zaradenie do nultých ročníkov v bežných základných školách, ktoré sú vytvárané pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktoré ako šesťročné nedosiahli k 1. septembru daného roka školskú zrelosť.³⁷ Nulté ročníky boli začlenené do slovenského vzdelávacieho systému v roku 2002 a rozdeľujú učivo prvého ročníka bežnej základnej školy do dvoch rokov s cieľom pripraviť dieťa na vstup do bežnej triedy základnej školy. V kontraste s nimi existujú prípravné ročníky na špeciálnych základných školách pre deti s ľahkým mentálnym postihnutím, ktoré majú zjednodušené osnovy a majú skôr tendenciu slúžiť ako začiatok postupu v špeciálnom vzdelávaní.³⁸

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Pozri podrobnú analýzu hodnotenia školskej zrelosti na Slovensku: Julia M. White, *Entry Testing as a Factor in the Overrepresentation of Romani Children in Special Education* [Vstupné testovanie ako faktor nadmerného zastúpenia rómskych detí v špeciálnom vzdelávaní] (Budapešť: Roma Education Fund, 2011).

³⁶ Jana Tomatová, *Na vedľajšej kolaji: Je proces zaradovania rómskych detí do špeciálnych základných škôl znevýhodňujúcim činiteľom?* (Bratislava: Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť, 2004).

³⁷ *Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 2/2004 zo 17. decembra 2003, ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre základné školy, stredné školy, strediská praktického vyučovania, základné umelecké školy a školské zariadenia* (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2004); *Zákon č. 245 z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2008).

O prijatí na strednú školu sa rozhoduje na úrovni jednotlivých stredných škôl, pričom gymnáziá a stredné odborné školy vykonávajú prijímacie skúšky, ale veľa stredných škôl, ktoré nepripravujú študentov na vyššie vzdelávanie, prijímajú všetkých uchádzačov s ukončeným základným vzdelaním. Gymnázia a stredné odborné školy vykonávajú aj maturitné skúšky na záver štúdia. Maturitnou skúškou končia aj niektoré odbory na stredných odborných učilištiach. Prijatie na vysokoškolské vzdelávanie je podmienené prijímacou skúškou pre konkrétny študijný odbor.

Povinná školská dochádzka na Slovensku trvá desať rokov alebo do dovŕšenia 16 rokov, podľa toho, ktorá možnosť nastane skôr. Z tohto dôvodu deti, ktoré opakujú ročník na základnej škole, ukončia povinnú školskú dochádzku počas základnej školy.

ŠPECIÁLNE VZDELÁVANIE

Podľa oficiálnych údajov bolo v školskom roku 2007/2008 179 špeciálnych základných škôl, 216 špeciálnych tried na bežných základných školách a 71 špeciálnych stredných škôl pre deti minimálne s ľahkým mentálnym postihnutím. Oficiálne údaje tiež uvádzajú, že v tom istom školskom roku rómski žiaci tvorili 5,3 % žiakov špeciálnych základných škôl a 1,6 % žiakov špeciálnych stredných škôl pre žiakov a študentov s mentálnym postihnutím alebo poruchami správania.³⁹ Terénny výskum realizovaný Rómskym vzdelávacím fondom na štatisticky reprezentatívnej vzorke však priniesol odhad, že Rómovia tvoria približne 60 % celkového počtu žiakov zapísaných v špeciálnych základných školách, špeciálnych triedach bežných základných škôl a špeciálnych stredných školách na území Slovenska v školskom roku 2008/09.⁴⁰ Podiel rómskych žiakov v každej z týchto kategórií je uvedený v tabuľke nižšie.

TABUĽKA 1. Spodná hranica odhadov o počte rómskych žiakov v špeciálnom vzdelávaní

Typ školy	Počet všetkých žiakov	Počet rómskych žiakov	Podiel rómskych žiakov
Špeciálne základné školy	13,807	8,200	59.4%
Špeciálne triedy v bežných školách	5,590	4,795	85.8%
Špeciálne stredné školy	5,114	1,794	35.0%
Celkom	24,511	14,789	60.3%

ZDROJ: Výpočty založené na odhadoch riaditeľov a učiteľov z terénneho výskumu realizovaného pre účely štúdie Škola ako geto: Systematické nadmerné zastúpenie Rómov v špeciálnom vzdelávaní na Slovensku (Budapešť: Roma Education Fund, 2009)

³⁸ Nadácia Milana Šimečku, *Desegregácia - za akú cenu? Možnosti desegregácie slovenského školstva vo vzťahu k rómskym žiakom* (Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2007); *Vyhľadávka Ministerstva školstva, mládeže a športu Slovenskej republiky č. 212 z 10. apríla 1991 o špeciálnych školách* (Praha: Sbíрка zákonů České a Slovenské federativní republiky, 1991); *Zákon č. 245 z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2008).

³⁹ Ústav informácií a prognóz školstva, „Štatistická ročenka školstva 2007,“ dostupná online na <http://www.uips.sk>.

⁴⁰ Eben Friedman a Mihai Surdu (koordinátori), Eben Friedman, Elena Gallová Kriglerová, Martina Kubánová, Martin Slosiarik (autori), *Škola ako geto: Systematické nadmerné zastúpenie Rómov v špeciálnom školstve na Slovensku* (Budapešť: Roma Education Fund, 2009).

Alternatívou k zaradeniu do špeciálnej školy alebo triedy je individuálna integrácia v bežnej triede, pri ktorej sú učebné postupy a materiály upravené pre potreby dieťaťa.⁴¹ V praxi však Rómovia môžu len zriedka využiť túto možnosť z dôvodov, medzi ktoré patria nedostatočná informovanosť rodičov, zo strany bežných škôl preferencia nerómskych detí a skôr detí s fyzickým postihnutím než detí s mentálnym postihnutím, nedostatočné zaškolenie učiteľov pre prácu s individuálne integrovanými deťmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a tiež finančná motivácia segregovaných špeciálnych škôl udržať si svojich žiakov.⁴² Okrem toho, veľký rozdiel medzi osnovami špeciálnych a bežných škôl dramaticky obmedzuje možnosti (opätovnej) integrácie detí zo špeciálnych škôl a tried do štandardného vzdelávania.

Deti, ktoré dokončia základné vzdelávanie v špeciálnej škole alebo triede, majú dve možnosti stredoškolského vzdelávania: odborné učilišťa a praktické školy. Zatiaľ čo odborné učilišťa zaúčajú v určitom odbore mentálne postihnuté (ako aj nepostihnuté) deti, ktoré ukončili deviaty ročník alebo potrebný počet rokov vzdelávania, praktické školy sú určené pre mentálne postihnuté deti zo špeciálnych základných škôl, ktoré neboli prijaté alebo neuspeli v špeciálnom odbornom učilišti.⁴³ Výučný list, ktorý môžu získať absolventi špeciálneho odborného učilišťa, im umožňuje pracovať pod dohľadom kvalifikovanejších pracovníkov, avšak jediná formálna možnosť zamestnania pre absolventov praktických škôl sú chránené dielne, ako špeciálne pracovné miesta pre mentálne postihnutých ľudí.

Slovenský školský zákon z roku 2008 ustanovuje, že žiadne dieťa nemožno zaradiť do špeciálneho vzdelávania na základe jeho pôvodu zo sociálne znevýhodneného prostredia a že žiadne dieťa nemôže byť zaradené do špeciálneho vzdelávania bez informovaného súhlasu jeho zákonných zástupcov. Riaditeľ špeciálnej školy je pritom povinný informovať zákonných zástupcov dieťaťa o všetkých možnostiach vzdelávania dostupných pre dieťa v prípade, že bude zaradené do špeciálneho vzdelávania. Hoci je ešte priskoro na vyhodnotenie praktických dopadov týchto ustanovení, prvé náznaky ukazujú, že ich efekt je minimálny.

⁴¹ Zákon č. 245 z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2008).

⁴² Pozri napríklad: European Roma Rights Center, *Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe* (Budapešť: European Roma Rights Center, 2004); Nadácia Milana Šimečku, *Desegregácia - za akú cenu? Možnosti desegregácie slovenského školstva vo vzťahu k rómskym žiakom* (Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2007).

⁴³ Zákon č. 245 z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2008). V praxi odborné učilišťa poskytujú vzdelanie najmä žiakom s diagnostikovaným ľahkým mentálnym postihnutím, zatiaľ čo praktické školy prijímajú žiakov so stredným alebo ťažkým mentálnym postihnutím.

MULTIKULTÚRNE VZDELÁVANIE

Verejnú základnú vzdelávanie na Slovensku je poskytované v slovenskom, maďarskom, ukrajinskom a anglickom jazyku. Aj napriek tomu, že pre väčšinu Rómov na Slovensku je rómčina ich materinským jazykom, rómske deti najčastejšie navštevujú vyučovanie v slovenskom jazyku, prípadne vyučovanie v maďarskom jazyku v oblastiach blízko maďarských hraníc. Medzi školy, v ktorých sa vyučuje rómčina, patria Spojená škola – Konzervatórium a Stredná umelecká škola Košice, Súkromné gymnázium Galaktická 9, Košice a Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Positívnu inováciu v posledných rokoch je na centrálnej úrovni kladený dôraz na zaradenie multikulturalizmu do školského kurikula ako celku. Na základe tohto prístupu by multikultúrne vzdelávanie malo byť súčasťou každého predmetu vyučovaného v škole. V súčasnosti je však uplatňovanie týchto ustanovení do veľkej miery formálne.

Na základe zjavne úspešných (ale nie formálne vyhodnotených) mimovládnych iniciatív v materských školách a základných školách s rómskymi deťmi bola do slovenského školstva zavedená pozícia asistenta učiteľa rovnakým zákonom, ktorý zaviedol aj nulté ročníky, pričom ho definovala ako „pedagogického zamestnanca, ktorý vykonáva výchovno-vzdelávací proces v školách a v predškolských zariadeniach a podieľa sa na utváraní podmienok nevyhnutných na prekonávanie najmä jazykových, zdravotných a sociálnych bariér dieťaťa pri zabezpečovaní výchovno-vzdelávacieho procesu“.⁴⁴ Asistenti učiteľa prijatí na základe tohto zákona začali pôsobiť v materských a základných školách v januári 2004, pričom ich personálne náklady boli hradené na základe počtu týchto asistentov na jednotlivých školách. Legislatíva zavedená od roku 2009 zmenila postavenie asistentov učiteľa takým spôsobom, že zdroje na asistentov učiteľa závisia od počtu žiakov spĺňajúcich administratívne kritériá hmotnej núdze na danej škole.⁴⁵ Táto zmena na mnohých miestach ohrozuje pozíciu asistenta učiteľa tým, že vytvára situáciu, v ktorej počet žiakov v hmotnej núdzi, ktorý je potrebný na financovanie jedného miesta asistenta učiteľa, je výrazne vyšší ako počet žiakov, ktorých môže tento asistent vzdelávať.⁴⁶

⁴⁴ Zákon č. 408 z 27. júna 2002, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 313/2001 Z.z. o verejnej službe v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2002), článok IV, §50b(1).

⁴⁵ Zákon č. 317 z 29. júna 2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2009); cf. Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 2/2004 z 17. decembra 2003, ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre základné školy, stredné školy, strediská praktického vyučovania, základné umelecké školy a školské zariadenia (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2004); Zákon č. 245 z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2008).

SOCIÁLNA PODPORA PRE ŽIAKOV A ŠTUDENTOV

V rámci rozsiahlej reformy sociálnej siete na Slovensku boli v roku 2004 zavedené tri opatrenia na podporu školskej dochádzky a lepších výsledkov detí v predškolskom a školskom veku z rodín v hmotnej núdzi alebo s príjmom pod zákonom stanovenou hranicou životného minima, ako aj tých detí, ktoré navštevujú školy s viac ako polovicou detí z rodín poberajúcich štátne dávky v hmotnej núdzi.⁴⁷ Opatrenia boli nasledovné:

1. „motivačné štipendium“ ako sociálne štipendium od 6 do 15 EUR mesačne udeľované na základe školskej dochádzky, správania a školských výsledkov, pričom kritérium školských výsledkov bolo vylúčené v roku 2008,⁴⁸
2. dotácie na školskú stravu pre deti z rodín spĺňajúcich kritérium hmotnej núdze alebo príjmu,
3. dotácie na školské pomôcky pre deti z rodín spĺňajúcich kritérium hmotnej núdze alebo príjmu.

Všetky tri typy dotácií sú závislé na iniciatíve školy a samosprávy, ktoré musia požiadať o pridelenie dotácií, aby ich mohli získať, pričom k tomu nie sú viazané legislatívou.⁴⁹

V roku 2009 spĺňalo kritériá hmotnej núdze a príjmu asi šesť percent obyvateľov Slovenska.⁵⁰ Dostupné informácie naznačujú, že obzvlášť motivačné štipendia neboli úspešným nástrojom znižovania rozdielov v školskej úspešnosti medzi rómskymi a nerómskymi žiakmi. Táto informácia pochádza jednak zo štúdie Inštitútu pre výskum práce a rodiny z roku 2007, ktorej zistením bolo, že motivačné štipendia dostávali vo všeobecnosti rodiny detí, ktoré boli úspešné v škole aj pred zavedením štipendií, ako aj z prieskumu domácností pre Rozvojový program OSN, ktorý zistil, že motivačné štipendia poberalo len 6,2 percenta domácností spĺňajúcich kritéria hmotnej núdze a príjmu.⁵¹ Závažnejším je však fakt, že motivačné štipendia do roku 2008 motivovali rodičov zapísať svoje deti bez mentálneho postihnutia do špeciálnych škôl, v ktorých žiaci majú tendenciu dostávať lepšie známky, ako by dostali v bežných základných školách, aby tak splnili kritérium prospechu na pridelenie štipendia.

⁴⁶ Pozri Mirka Hapalová a Stano Daniel, *Rovný prístup rómskych detí ku kvalitnému vzdelávaniu: Aktualizácia 2008* (Bratislava: Človek v tísni – Pobočka Slovensko, 2010), s. 26-27; *Občianske združenie Rómskych asistentov učiteľa, Otvorený list podpredsedovi vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny Slovenskej republiky Dušanovi Čaplovičovi*, 5. marca 2010.

⁴⁷ Pozri Zákon č. 599 z 11. novembra 2003 o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2003).

⁴⁸ Ohľadom zmien kritérií priznávania motivačných štipendií zavedených v roku 2008 pozri Zákon č. 562 z 25. novembra 2008, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 533/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2008).

⁴⁹ Výnos Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky zo 14. decembra 2005 č. 3749/2005-11/1 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, 2005).

⁵⁰ Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, *Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2009* (Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, 2010).

⁵¹ Bernardína Bodnárová, *Efektívnosť dotačných programov pre deti a mládež* (Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2007); Jarmila Filadelfiová, Daniel Gerbery a Daniel Škobla, *Report on the Living Conditions of Roma in Slovakia* (Bratislava: United Nations Development Programme, 2007).

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity poskytuje prospechové štipendiá pre Rómov študujúcich na stredných a vysokých školách. Výška tohto štipendia závisí od individuálnych potrieb študenta. Oba štipendijné programy spravuje Nadácia otvorenej spoločnosti. Za obdobie od septembra do decembra 2010 bolo poskytnutých 67 štipendií stredoškolským študentom v celkovej sume 16 988 EUR a 38 štipendií vysokoškolským študentom v celkovej sume 16 147 EUR.

ÚČASŤ NA VZDELÁVANÍ

TABUĽKA 2. Základné údaje o školstve na Slovensku v školskom roku 2009/2010

	Predškolské	Základné	Stredné
Počet inštitúcií	2,802	2,505	660
Počet žiakov	134,487	570,298	254,075
Počet učiteľov	13,429	35,125	18,366
Podiel žiakov na učiteľa	10,0 ⁵²	16,2 ⁵³	13,8 ⁵⁴

ZDROJ: Ústav informácií a prognóz školstva⁵⁵

Podľa Ústavu informácií a prognóz školstva bolo v bežných štátnych základných školách v školskom roku 2009/2010 zapísaných 1 245 rómskych žiakov, v bežných štátnych stredných školách 13 rómskych študentov a na vysokých školách 3 rómski študenti.⁵⁶ Rovnaký zdroj uvádza, že na špeciálnych základných školách bolo zapísaných 1 209 rómskych žiakov a na špeciálnych stredných školách 56 rómskych študentov. Terénny výskum realizovaný Rómskym vzdelávacím fondom v roku 2008 a údaje zozbierané v ním financovaných projektoch (pozri tabuľku 4) naznačujú, že oficiálne údaje výrazne podhodnocujú počet Rómov v slovenskom školstve.

⁵² Priemerný počet žiakov pripadajúcich na jedného učiteľa v predškolskom vzdelávaní bol v roku 2007 v 31 európskych krajinách 12,3. Údaj UNESCO Institute for Statistics (pozri <http://www.uis.unesco.org>).

⁵³ Priemerný počet žiakov pripadajúcich na jedného učiteľa v základnom vzdelávaní v 29 európskych krajinách v roku 2006 bol 14,6. Pozri Európska komisia, *Key Data Education in Europe 2009* (Brusel: Európska komisia, 2009), s. 221.

⁵⁴ Priemerný počet žiakov pripadajúcich na jedného učiteľa vo (vyššom) strednom vzdelávaní v 29 európskych krajinách v roku 2006 bol 12,5. Pozri Európska komisia, *Key Data on Education in Europe 2009* (Brusel: Európska komisia, 2009), s. 227.

⁵⁵ Ústav informácií a prognóz školstva, *Štatistická ročenka školstva 2009/2010*, dostupná online na www.uips.sk. Údaje v tabuľke pokrývajú len štátne inštitúcie a zahŕňajú špeciálne školy okrem škôl pri zdravotníckych zariadeniach.

⁵⁶ *Ibid.*

Nedostatok presných oficiálnych údajov o Rómoch na Slovensku znižuje potenciálnu efektívnosť aktivít na podporu vzdelávania Rómov. Avšak aj pri nedostatku takýchto údajov je zrejmé, že priskorá a rigidná selekcia detí do vzdelávacích prúdov v slovenskom školstve prispieva k sociálnym nerovnostiam, takže deti z nízkopríjmových rodín s väčšou pravdepodobnosťou dosiahnu nižšiu úroveň vzdelania, čo zase zvyšuje pravdepodobnosť, že ďalšia generácia detí bude vyrastať v chudobe.

PREHĽAD POKROKU A PRETRVÁVAJÚCICH NEDOSTATKOV VO VZDELÁVANÍ RÓMOV NA SLOVENSKU

V posledných rokoch došlo len k malému pokroku vo vzťahu k vzdelávaniu Rómov na Slovensku. Výsledkom je, že ostáva mnoho problémov, ktoré je potrebné urgentne riešiť na zníženie rozdielu vo vzdelávacích výsledkoch rómskych a nerómskych žiakov.

Oblasti pokroku

Významný pokrok relevantný pre vzdelávanie Rómov na Slovensku v posledných rokoch zahŕňa:

- elimináciu kontroverznej motivácie pre zápis detí do špeciálneho vzdelávania, ktoré vytváralo prospechové kritérium motivačných štipendií,
- ustanovenie nového školského zákona o informovanom súhlase a o tom, že sociálne znevýhodnenie nemá byť základom pre zaradenie dieťaťa do špeciálneho vzdelávania,
- zavedenie multikultúrneho vzdelávania ako priority vzdelávacej politiky.

Pretrvávajúce nedostatky:

Z pohľadu kvality vzdelávania Rómov patria medzi najvýznamnejšie nedostatky súčasného vzdelávacieho systému na Slovensku nasledujúce skutočnosti:

- obmedzený prístup Rómov k predškolskému vzdelávaniu ako dôsledok poplatkov za návštevu materskej školy, nedostatku informácií, nedostatočných kapacít a odmietavého postoja zo strany predškolských inštitúcií,
- nedostatočné opatrenia zamerané na riešenie jazykovej bariéry Rómov hovoriacich rómskym jazykom,
- pretrvávajúce systematické nadmerné zastúpenie Rómov v špeciálnom vzdelávaní,
- segregácia medzi rómskymi a nerómskymi žiakmi v bežnom aj špeciálnom školstve založená na rezidenčnej segregácii alebo na rozhodnutiach školských inštitúcií,
- administratívna destabilizácia pozície asistenta učiteľa,
- chýbajúca pozornosť venovaná Rómom v kurikule všeobecného vzdelávania aj iniciačného vzdelávania učiteľov ako integrálnej súčasť histórie a kultúry Slovenska.

REF NA SLOVENSKU

PODPOROVANÉ PROJEKTY

Od svojho vzniku až do konca októbra 2010 dostal Rómsky vzdelávací fond 37 projektových žiadostí zo Slovenska, z ktorých bolo 13 podporených. Celkové financovanie fondom schválených projektov bolo približne 1,3 milióna EUR, pričom sumy sa v jednotlivých rokoch výrazne líšili.

TABUĽKA 3. Závázky z grantových projektov na Slovensku v období 2005–2009

Ročne poskytnuté prostriedky (EUR)	CELKOM (EUR)				
	2005–2006	2007	2008	2009	
	635,840	400,093	46,300	185,034	1,267,267

Šedem z trinástich schválených projektov a o niečo viac ako polovica dodnes poskytnutých prostriedkov na Slovensku bola zameraná priamo na prevenciu alebo zmenu zaraďovania rómskych detí do špeciálneho vzdelávania. Nezávislé externé hodnotenie realizované pri šiestich z týchto projektov v roku 2010 zistilo, že nedostatočný zber dát znemožňuje porovnanie medzi rôzne navrhnutými projektami v zmysle ich dopadu, a odporučilo na základe dostupných zistení, že priama podpora predškolského a školského vzdelávania by mala byť preferovaná pred informačnými kampaňami pri snahe zmeniť nevhodné zaraďovanie rómskych detí do špeciálnych škôl a tried.

Tri z ostatných projektov dodnes podporených na Slovensku boli zamerané na zlepšenie pomocou mimoškolských aktivít založených na maďarskom modeli *Tanoda*, ktorý zvyšuje úspešnosť rómskych detí vo vzdelávaní a následne ich konkurencieschopnosť na trhu práce a ich sociálnu integráciu. Dva projekty doteraz implementované v obci Rimavská Seč (SLO 019 a SLO 022) priniesli zlepšenie v školských výsledkoch zapojených detí, znížili mieru predčasného ukončovania vzdelávania v základných a stredných školách a podporili preraďovanie detí zo špeciálnych do bežných tried. Komunitné centrum v Rimavskej Seči bolo v roku 2010 zaradené do katalógu Centra pre rozvoj odborného vzdelávania (CEDEFOP) ako modelový program dobrej praxe v rámci EÚ. Prebiehajúci projekt založený na modeli *Tanoda* sa rozšíril do dvoch lokalít v Nitrianskom kraji.

Dva ďalšie projekty sa zamerali primárne na poskytovanie integrovaného predškolského vzdelávania v Prešovskom kraji na východnom Slovensku. Prvý z nich (SLO 008) bol realizovaný od júla 2006 do decembra 2008 a viedlo ho Ministerstvo školstva SR, ktoré koordinovalo aktivity viacerých ďalších implementujúcich partnerov

zo štátnej správy aj mimo nej. Nezávislé externé hodnotenie projektu SLO 008 zistilo, že projekt bol prínosom pre rómske deti, ktoré sa ho zúčastnili, zvýšil účasť na predškolskom vzdelávaní a zlepšil aj dochádzku detí, ktoré už boli zapísané do predškolského vzdelávania. Zároveň však bol neadekvátny monitorovací systém hlavnou prekážkou pre meranie dopadu projektu. Žiaľ, ministerstvo školstva sa rozhodlo, že finančne nepodporí pokračovanie projektových aktivít. Preto na jeseň 2009 správna rada REF schválila podobný projekt (SLO 031) predložený dvoma organizáciami predtým zapojenými do projektu SLO 008.

Ďalší projekt pilotoval program vzdelávania druhej šance pre mladých Rómov z izolovaných lokalít na východnom Slovensku, poskytoval podporu pri dokončovaní štandardného základného vzdelávania a pri zápise na štandardné stredoškolské vzdelávanie. Projekt bol implementovaný od novembra 2006 do novembra 2008 mimovládnu organizáciou Nová rómska generácia (SLO 010) a ukázalo sa, že bol menej úspešný, než sa očakávalo, jednak z administratívneho, ako aj obsahového hľadiska. Monitorovacia misia v druhom roku projektu vzniesla otázku, či má implementujúca organizácia kapacitu viesť projekt, a odhalila, že mnohí účastníci projektu nepocítili prínos z projektových aktivít. Žiadosť o financovanie pokračovania projektu bola preto na jar 2009 zamietnutá, pretože nepriniesla inovácie, ktoré by riešili problémy zistené v pilotnej fáze.

Ako vidno z nižšie uvedenej tabuľky, miera pokrytia rómskych detí a mládeže na Slovensku prostredníctvom projektov financovaných zo strany REF je vcelku malá. V najoptimistickejšom scenári by projekty podporené zo strany REF dosiahli dve percentá rómskych detí v školopovinnom veku a menej ako dve percentá zo skupiny rómskych detí v predškolskom veku a skupiny rómskej mládeže od 15 do 18 rokov.

TABUĽKA 4. Miera pokrytia rómskych detí a mládeže prostredníctvom projektov podporených Rómskym vzdelávacím fondom v období 2005–2009

Stupeň vzdelania	Veľkosť kohorty ⁵⁷	Prijímatelia projektov REF ⁵⁸	Pokrytie kohorty projektami REF (%)
Predškolské vzdelanie (3–6)	17 020–28 730	298	1.0–1.8
Povinná školská dochádzka (6–15)	81 700	1 470–1 598	1.8–2.0
Vyššie stredné vzdelanie (15–18)	26 031–44 401	300	0.7–1.2

⁵⁷ Rozsah uvedený pre predškolskú kohortu a kohortu vyššieho stredného vzdelávania boli vytvorené na základe štatistickej projekcie veľkosti rómskej populácie ako celku v roku 2010 a dvoch hypotetických podielov každej kohorty v rámci celkovej rómskej populácie. Pre obe kohorty predpokladá nižší údaj, že podiel kohorty v rámci celkovej rómskej populácie je rovnaký ako podiel v prípade celkovej populácie, zatiaľ čo vyšší údaj predpokladá, že každá kohorta v rámci celkovej rómskej populácie je 1,7-krát väčšia než podiel v rámci celkovej populácie. Cenzové údaje v etnickom členení o vekových kohortách 0–14 a 15–49 naznačujú, že vyšší údaj pravdepodobne lepšie odhaduje predškolskú kohortu a vyšší údaj môže byť presnejší pre kohortu vyššieho stredného vzdelávania. Pozri Květa Kalibová, „The Demographic Characteristics of Roma/Gypsies in Selected Countries in Central and Eastern Europe,” in Werner Haug, Paul Compton and Youssef Courbage (eds.), *The Demographic Characteristics of National Minorities in Certain European States*, Vol. 2 (Štrasburg: Rada Európy, 2000); Boris Vaňo, „The Demographics of Roma Children,” in Andrej Salner (ed.), *Roma Children in the Slovak Education System* (Bratislava: Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť, 2005). Údaj o kohorte v školopovinnom veku je štatistická projekcia na rok 2010, ktorú vytvoril Vaňo.

⁵⁸ Rozsah počtu prijímateľov projektov REF v rámci školopovinné kohorty odráža absenciu údajov o miere prekrývania prijímateľov projektov SLO 005 až SLO 020.

RÓMSKY PILOTNÝ PROJEKT S PODPOROU EÚ

REF je riadiacou implementujúcou organizáciou projektu „A Good Start“ – „Dobrý štart“, ktorý financuje EÚ v sume 1,9 milióna EUR v rámci otvorenej výzvy na predkladanie projektov z roku 2009 pre „Pilotný projekt paneurópskej koordinácie metód integrácie Rómov – inklúzie Rómov“. Projekt prebieha od júna 2010 do apríla 2012 v Maďarsku, Macedónsku, Rumunsku a na Slovensku, kde projektové aktivity spájajú skúsenosti Rómskeho vzdelávacieho fondu a jeho partnerov v predškolskom vzdelávaní a pri prechode na základné vzdelávanie, pričom pozornosť venujú aj kľúčovým otázkam preventívnej zdravotnej starostlivosti a rozvoja v ranom detstve. Implementujúcimi partnermi na Slovensku sú mimovládne organizácie Vyrovnanie šancí, Krajská asociácia rómskych iniciatív (KARI), Kultúrne združenie Rómov Slovenska (KZRSR), Metodicko-pedagogické centrum Bratislava – regionálna pobočka Prešov (MPC) a medzinárodná organizácia Krok za krokom (ISSA) prostredníctvom svojho lokálneho partnera Nadácia škola dokorán.

REVOLVINGOVÝ FOND

REF poskytol tri návratné granty v sume 40 290 EUR prostredníctvom Revolvingového fondu s celkovou sumou 201 731 EUR. Dva úvery boli splatené (hoci s omeškaním) a REF zvažuje právne kroky voči zvýšnému prijímateľovi kvôli vymoženiu pôžičky vo výške 9 000 EUR.

ŠTIPENDIJNÁ PODPORA

Rómsky pamätný univerzitný štipendijný program (RMUSP) pokrýval Slovensko pred založením REF. Ako ukazuje tabuľka nižšie, po poklese počtu podporených štipendistov v prvom roku po presunutí programu RMUSP z OSI do REF (2006–2007) sa počet podporených štipendistov každoročne zvyšoval, pričom k najväčším nárastom došlo medzi rokmi 2008/2009 a 2009/2010.

TABUĽKA 5. Štipendijná podpora RMUSP na Slovensku v období 2005–2009

Počet udelených grantov podľa rokov	CELKOM					
	2005–2006	2006–2007	2007–2008	2008–2009	2009–2010	
	36	25	26	28	35	150

Dostupné údaje o počte uchádzačov o podporu z programu RMUSP na Slovensku naznačujú, že miera schválenia žiadostí (asi 72 % v roku 2008/2009 a 92 % v roku 2009/2010) je výrazne vyššia ako miera schválenia žiadostí

RMUSP v iných krajinách (asi 55 % celkovo v období 2005–2009). Stratégia rozšírenia programu vytvorená na začiatku roka 2010 má za cieľ zvýšiť počet uchádzačov na 50–60 v akademickom roku 2010/2011.

Jeden študent zo Slovenska bol podporený v akademickom roku 2008/2009 a dvaja študenti v roku 2009/2010 prostredníctvom štipendijnej schémy s názvom Supplementary Scholarship Scheme.

VÝSKUM A ANALÝZA POLITÍK

Na tri zo strednodobých priorít definovaných v hodnotení krajiny z roku 2007 boli zamerané nasledujúce dve publikácie REF z roku 2009:

- *Podmienené transfery hotovosti ako nástroj na zníženie rozdielu vo vzdelávacích výsledkoch medzi rómskymi a nerómskymi žiakmi [Conditional Cash Transfers as a Tool for Reducing the Gap in Educational Outcomes between Roma and Non-Roma].*⁵⁹ Táto štúdia poskytuje čiastkový prehľad štipendií a relevantných schém sociálnej pomoci na Slovensku v globálnom kontexte maďarských, rumunských a slovenských skúseností s opatreniami prepájajúcimi sociálne dávky s účasťou detí na vzdelávaní.
- *Škola ako geto: Systematické nadmerné zastúpenie Rómov v špeciálnom školstve na Slovensku.*⁶⁰ Na základe štatisticky reprezentatívnej vzorky poskytuje táto štúdia prvý komplexný prehľad o segregácii Rómov v špeciálnom školstve, ako aj analýzu nákladovej efektívnosti špeciálneho školstva na Slovensku.

Tri ďalšie výskumné práce, dôležité pre vzdelávanie Rómov na Slovensku, ktoré publikoval REF v roku 2011, sú nasledujúce:

- *Čerpanie fondov EÚ v rámci projektov: Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít z pohľadu (de)segregácie rómskych detí vo vzdelávaní.*⁶¹ Kvalitatívny výskum sa zaoberá projektami financovanými na základe výzvy z februára 2009 v rámci Operačného programu Vzdelávanie 2007-2013 a uvádza, že tieto projekty nemali významný prínos k zvráteniu systematického nadmerného zastúpenia Rómov v špeciálnom vzdelávaní.
- *Vstupné testovanie ako faktor nadmerného zastúpenia rómskych detí v špeciálnom vzdelávaní [Entry Testing as a Factor in the Overrepresentation of Romani Children in Special Education].*⁶² Táto štúdia, ktorá obsahuje aj prípadovú štúdiu o Slovensku, skúma vzťah medzi hodnotením školskej zrelosti a disproporčným zaradovaním rómskych detí do špeciálneho vzdelávania.

⁵⁹ Eben Friedman, Elena Gallová Kriglerová, Mária Herczog, Laura Surdu, *Assessing Conditional Cash Transfers as a Tool for Reducing the Gap in Educational Outcomes Between Roma and Non-Roma* (Budapešť: Roma Education Fund, 2009).

⁶⁰ Eben Friedman a Mihai Surdu (koordinátori), Eben Friedman, Elena Gallová Kriglerová, Martina Kubánová, Martin Slosiarik (autori), *Škola ako geto: Systematické nadmerné zastúpenie Rómov v špeciálnom školstve na Slovensku* (Budapešť: Roma Education Fund, 2009).

⁶¹ Elena Gallová Kriglerová, Tína Gažovičová a Ingrid Kosová, *Čerpanie fondov EÚ v rámci projektov: Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít z pohľadu (de)segregácie rómskych detí vo vzdelávaní* (Budapešť: Roma Education Fund, 2011).

⁶² Julia M. White, *Entry Testing as a Factor in the Overrepresentation of Romani Children in Special Education [Vstupné testovanie ako faktor nadmerného zastúpenia rómskych detí v špeciálnom vzdelávaní]* (Budapešť: Roma Education Fund, 2011).

– *Vzdelávacie výsledky rómskych žiakov: Zo segregovaného vzdelávania v Česku a na Slovensku do bežných škôl v Spojenom kráľovstve [The School Attainment of Roma Pupils: From Segregated Schooling in the Czech Republic and Slovakia to Mainstream Schooling in the UK].*⁶³ Hlavným zistením tohto výskumu realizovaného v spolupráci s britskou organizáciou Equality je, že rómske deti, ktoré boli predtým zaradené do segregovaných škôl (bežných alebo špeciálnych) v Česku a na Slovensku dokážu úspešne zvládnuť prechod do etnicky rôznorodých bežných škôl vo Veľkej Británii, čo naznačuje, že oddeľovanie rómskych žiakov od nerómskych v českých a slovenských školách nie je odôvodnené kognitívnymi a sociálnymi zručnosťami rómskych detí.

STRATEGICKÉ SMEROVANIE BUDÚCICH AKTIVÍT REF

Priority, ktoré uvádzame nižšie, odrážajú potrebu zameriavať v ďalších rokoch prácu REF na Slovensku na riešenie problému segregácie Rómov v špeciálnom vzdelávaní, ktorý sa prehĺbil v dôsledku toho, že predošlé vlády tomuto problému nevenovali dostatok pozornosti. Budúca segregácia tohto druhu by sa dala výrazne obmedziť poskytnutím prístupu ku kvalitnej predškolskej výchove pre všetky deti. Avšak takéto opatrenia chýbajú v školskom zákone z roku 2008 a nenachádzajú sa ani v prioritách slovenskej vlády na financovanie projektov zo štrukturálnych fondov EÚ na roky 2010 a 2011, čo znamená, že tento potenciálne dôležitý základ pre spoluprácu v širšom meradle tiež nie je dostupný.

Ak vezmeme do úvahy situáciu opísanú vyššie, grantová podpora projektov na Slovensku zo strany REF počas nasledujúcich dvoch rokov bude zohľadňovať nasledujúce priority:

- Prevencia chybného zaraďovania rómskych detí do špeciálneho vzdelávania prostredníctvom opatrení zahŕňajúcich okrem iného napríklad poskytovanie zrozumiteľných informácií rodičom o dôsledkoch špeciálneho vzdelávania pre ďalšie vzdelávanie a zamestnanie ich detí, poskytovanie integrovaného predškolského vzdelávania a mimoškolskej podpory počas prvých rokoch základného vzdelávania. *Projektové aktivity v nultých ročníkoch pravdepodobne nebudú podporené, pretože skúsenosť s nultými ročníkmi je taká, že prispievajú k segregovanému vzdelávaniu a že rozdelenie prvého ročníka základnej školy do dvoch rokov znevýhodňuje tieto deti voči tým, ktoré navštevujú predškolské vzdelávanie.*
- Podpora udržateľného preraďovania rómskych detí, ktoré boli chybné zaradené do špeciálnych škôl a tried, naspäť do štandardného vzdelávania, predovšetkým formou podpory lokálnych pilotných projektov s potenciálom rozšírenia na regionálnu a národnú úroveň.
- Zvýšenie miery prechodu Rómov zo základného na stredoškolské vzdelávanie a zo stredoškolského na vysokoškolské vzdelávanie.
- Poskytovanie technickej podpory relevantným projektom financovaným slovenskou vládou zo štrukturálnych

⁶³ Lucie Fremlová a Mihai Surdu, *The School Attainment of Roma Pupils: From Segregated Schooling in the Czech Republic and Slovakia to Mainstream Schooling in the UK [Vzdelávacie výsledky rómskych žiakov: Zo segregovaného vzdelávania v Česku a na Slovensku do bežných škôl v Spojenom kráľovstve]* (Budapešť: Roma Education Fund, 2011).

fondov EÚ.

Priority REF pre výskum a analýzu politík

Hlavné témy výskumu a analýzy politík zo strany REF na Slovensku budú zahŕňať:

- *Prieskum štruktúr, politík, praxe a perspektív na zlepšenie prístupu rómskych detí k službám vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve (ECEC – early childhood education and care).* Tento výskum bude realizovaný v rámci prebiehajúceho projektu viacerých krajín s názvom „Raná inklúzia rómskych detí“ (Roma Early Childhood Inclusion), ktorý bol vytvorený v spolupráci s Open Society Foundation v Londýne a UNICEF.
- *Súbor prakticky orientovaných publikácií o službách vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve pre rómske deti.* Nasledujúce publikácie relevantné pre Slovensko budú vytvorené v rámci pilotného projektu viacerých krajín „Dobrý štart“ (A Good Start), ktorý sa je financovaný z prostriedkov EÚ:
 - Analýza o zvyšovaní prístupu znevýhodnených rómskych detí ku kvalitným službám vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve (ECEC)
 - Praktická príručka o zbere dát vo vzťahu k programom vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve (ECEC) so zameraním sa na rómske deti
 - Praktická príručka o vytváraní partnerstiev pre poskytovanie kvalitných služieb vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve (ECEC) so zameraním na rómske deti
 - Praktická príručka o princípoch dobrej pedagogickej praxe v programoch vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve (ECEC) so zameraním na rómske deti
 - Analýza dopadov Rómskeho pilotného projektu s podporou EÚ v súvislosti s programovacím obdobím 2013–2019 Štrukturálnych fondov EÚ

Štipendijné programy REF

Okrem administrácie existujúcich štipendijných programov budú rozvojové priority štipendijných programov REF na Slovensku zahŕňať:

- *Zvýšenie počtu štipendistov v programe RMUSP.* Stálu pozornosť je potrebné venovať prepojeniu so štipendistami RMUSP z nového štipendijného programu pre rómskych študentov v stredoškolskom vzdelávaní financovaného zo strany REF, ako aj s inými relevantným iniciatívami v stredoškolskom a vysokoškolskom vzdelávaní.
- *Vytváranie sietí prijímateľov.* Vytvorenie centralizovanej infraštruktúry pre sieťové aktivity má byť doplnené konzultáciami so štipendistami v štipendijných programoch REF na Slovensku ako potenciálnymi členmi siete, pričom sa majú zamerať na úlohy a funkcie, ktoré by takáto sieť mala plniť, spolu s návrhmi úvodných aktivít na národnej a medzinárodnej úrovni.
- *Podpora účasti štipendistov na iných aktivitách REF.* Štipendisti so silným akademickým zázemím by mali byť podporovaní v ďalšom osobnom a odbornom rozvoji (nie však ako podmienka pre poskytnutie štipendia) a v zapájanie sa do neakademických aktivít organizovaných zo strany REF, ktoré by okrem iného zahŕňali napríklad účasť na projektových monitorovacích návštevách v ich domovskej krajine.

OČAKAVANÉ VÝSLEDKY AKTIVÍT REF

Na základe identifikácie strategických priorít REF by mali byť výsledky aktivít REF viditeľné v nasledujúcich dvoch rokoch na týchto úrovniach:

Legislatívne, finančné a administratívne zmeny

- Prijatie oficiálneho cieľa na úrovni vlády na zníženie podielu rómskych žiakov v špeciálnom vzdelávaní na úroveň podielu nerómskych žiakov zapísaných v špeciálnom vzdelávaní do roku 2015.
- Vytvorenie jasného a explicitného rozdielu v relevantnej legislatíve medzi mentálnym postihnutím, sociálnym znevýhodnením a etnicitou.

Kľúčové vzdelávacie indikátory

Hoci nie sú dostupné žiadne oficiálne údaje k nižšie uvedeným indikátorom, údaje potrebné pre každý z indikátorov môžu byť vytvorené zisťovaním etnicity všetkých žiakov/študentov v čase zápisu. Individuálnu identitu možno chrániť tak, že zberané údaje budú anonymizované. Doplňujúce komentáre k jednotlivým indikátorom sa vzťahujú na tvorbu neoficiálnych odhadov.

- *Podiel detí v špeciálnom vzdelávaní, ktoré sú rómskeho pôvodu.* Údaje získané z reprezentatívnej vzorky špeciálnych škôl a tried v rámci štúdie REF *Škola ako geto* naznačujú, že Rómovia tvoria približne 60 % všetkých detí v špeciálnom vzdelávaní na Slovensku.
- *Novozapísaní žiaci v špeciálnych školách a triedach.* V situácii, keď chýbajú oficiálne údaje členené podľa etnicity, možno na základe výskumných zistení, podľa ktorých väčšina Rómov v špeciálnom vzdelávaní doňho nepatrí, zatiaľ čo väčšina nerómskych žiakov v špeciálnom vzdelávaní je naozaj mentálne postihnutá, predpokladať, že zmeny v celkovom počte zapísaných odrážajú zapísané rómske deti skôr ako nerómske.
- *Preraďovanie zo špeciálnych škôl a tried do štandardného vzdelávania.* V situácii, keď chýbajú oficiálne údaje členené podľa etnicity, možno na základe výskumných zistení, podľa ktorých väčšina Rómov v špeciálnom vzdelávaní doňho nepatrí, zatiaľ čo väčšina nerómskych žiakov v špeciálnom vzdelávaní je naozaj mentálne postihnutá, predpokladať, že preradenia zo špeciálneho do štandardného vzdelávania sa týkajú najmä Rómov.
- *Počet zapísaných Rómov do vysokoškolského vzdelávania.*

Sociálna kohézia

- Zlepšenie spolupráce vo vzdelávacích aktivitách medzi školami na jednej strane a medzi rómskymi komunitami a mimovládnyimi organizáciami na strane druhej.

PRÍLOHA 1: KĽUČOVÉ VZDELÁVACIE INDIKÁTORY

TABUĽKA A1. Národné vzdelávacie indikátory

Poznámka: Prázdne bunky v tabuľke znamenajú, že príslušné údaje nie sú dostupné.

INDIKÁTOR	RÓMOVIA		CELÁ POPULÁCIA	
	Oficiálne údaje	Neoficiálny odhad	Oficiálne údaje	Neoficiálny odhad
1 Využitie služieb vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve (0-3 roky)	–	–	–	–
2 Účasť na predškolskom vzdelávaní (ISCED 0)	<4–25% ⁶⁴	–	90% ⁶⁵	–
3 Počet zapísaných v prvom ročníku základného vzdelávania (ISCED 1)	–	–	–	–
4 Školopovinné deti v školách (ISCED 1 a 2)	–	–	–	Takmer 100% ⁶⁶
5 Žiaci zapísaní v základnom vzdelávaní (ISCED 1), ktorí nedokončia prvý stupeň povinnej školskej dochádzky	–	–	–	–
6 Žiaci zapísaní v základnom vzdelávaní (ISCED 1), ktorí nedokončia druhý stupeň povinnej školskej dochádzky ⁶⁷	–	23.2–35% ⁶⁸	9.8% ⁶⁹	–
7 Žiaci zapísaní v základnom vzdelávaní (ISCED 1), ktorí nedokončia tretí stupeň povinnej školskej dochádzky (ak existuje)	Nie je aplikovateľné			

⁶⁴ Nižší údaj z Roma Education Fund, *Škola ako geto: Systematické nadmerné zastúpenie Rómov v špeciálnom vzdelávaní na Slovensku* (Budapešť: Roma Education Fund, 2009), s. 83; vyšší údaj z Metodicko-pedagogického centra v Prešove za školský rok 2000/2001, citované v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapest a New York: Open Society Institute, 2007), s. 419.

⁶⁵ Údaje Ministerstva školstva Slovenskej republiky, citované v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapešť a New York: Open Society Institute, 2007), s. 418.

⁶⁶ Roma Education Fund, *Advancing Education of Roma in Slovakia: Country Assessment and the Roma Education Fund's Strategic Directions* (Budapešť: Roma Education Fund, 2007), s. 36.

⁶⁷ Vyjadrené ako percento z celkového počtu detí zapísaných v základnom vzdelávaní

⁶⁸ Nižší údaj je zo sčítania obyvateľov v roku 2001, citovaný v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapešť a New York: Open Society Institute, 2007), s. 431; vyšší údaj zverejnilo UNDP na základe terénneho výskumu realizovaného v roku 2005, citované v Anton Marcinčin a Ľubica Marcinčinová, *The Cost of Non-Inclusion* (Bratislava: Open Society Foundation, 2009), s. 20, pozn. 43.

⁶⁹ Údaje za rok 2002 z Ústavu informácií a prognóz školstva, citované v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapešť a New York: Open Society Institute, 2007), s. 429.

INDIKÁTOR	RÓMOVIA		CELÁ POPULÁCIA	
	Oficiálne údaje	Neoficiálny odhad	Oficiálne údaje	Neoficiálny odhad
8 Žiaci v povinnej školskej dochádzke (ISCED 1 a 2) navštevujúci špeciálne školy a triedy	–	39–62.4% ⁷⁰	3.6% ⁷¹	–
9 Žiaci končiaci povinnú školskú dochádzku v rámci nižšieho stredného vzdelania (ISCED 2C) ⁷²	62.4% ⁷³	–	1.8% ⁷⁴	–
10 Absolventi povinnej školskej dochádzky zapísaní vo vyššom strednom vzdelávaní (ISCED 3)	–	12.8% ⁷⁵	–	–
11 Študenti zapísaní vo vyššom strednom odbornom alebo učňovskom vzdelávaní (ISCED 3C), ktoré neposkytuje prístup k terciárnemu vzdelávaniu ⁷⁶	–	–	44% ⁷⁷	–
12 Absolventi vyššieho stredného vzdelávania (ISCED 3)	–	<1–15% ⁷⁸	72.1% ⁷⁹	–
13 Zapísaní v post-sekundárnom neterciárnom vzdelávaní (ISCED 4)	–	–	–	–
14 Absolventi post-sekundárneho neterciárneho vzdelávania (ISCED 4)	–	0.2% ⁸⁰	11% ⁸¹	–
15 Študenti zapísaní v terciárnom vzdelávaní (ISCED 5 a 6)	–	56 ⁸²	–	–
16 Absolventi terciárneho vzdelávania (ISCED 5 a 6) –	pozri indikátor 14		–	–

⁷⁰ Nižší údaj za školský rok 2003/2004 ako je uvedené v Roma Education Fund, *Needs Assessment Study for the Roma Education Fund: Background Paper Slovak Republic* (Paríž: Roma Education Fund, 2004), ss. 19–20; vyšší údaj za rok 2001 pochádza z Ústavu informácií a prognóz školstva, citované v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapešť a New York: Open Society Institute, 2007), s. 437.

⁷¹ Údaje za rok 2008 z Eurydice.

⁷² Vyjadrené ako percento celkového počtu žiakov končiacich povinnú školskú dochádzku

⁷³ Údaje za školský rok 2000/2001 z Metodického centra v Prešove, citované v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapešť a New York: Open Society Institute, 2007), s. 424.

⁷⁴ Údaje za rok 2001 z Ministerstva školstva Slovenskej republiky, citované v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapešť a New York: Open Society Institute, 2007), s. 417.

⁷⁵ Údaj pochádza od UNDP na základe terénneho výskumu realizovaného v roku 2005, citované v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapešť a New York: Open Society Institute, 2007), s. 425.

⁷⁶ Vyjadrené ako percento celkového počtu študentov zapísaných vo vyššom sekundárnom vzdelávaní (ISCED 3)

⁷⁷ Údaje za rok 2001 z Ministerstva školstva SR, citované v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapešť a New York: Open Society Institute, 2007), s. 417.

⁷⁸ Nižší údaj pochádza zo zdroja Save the Children, citovaného v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapešť a New York: Open Society Institute, 2007), s. 431; vyšší údaj uviedlo UNDP na základe terénneho výskumu z roku 2005, citované v Anton Marcinčin a Ľubica Marcinčinová, *The Cost of Non-Inclusion* (Bratislava: Open Society Foundation, 2009), s. 20.

⁷⁹ Údaje zo sčítania obyvateľov v roku 2001, citované v EU Monitoring and Advocacy Program, „Equal Access to Quality Education for Roma: Slovakia,” *Equal Access to Quality Education for Roma*, Vol. 2 (Budapešť a New York: Open Society Institute, 2007), s. 431.

⁸⁰ Údaje zahŕňa všetkých Rómov s ukončeným vzdelaním ISCED 4 alebo vyšším, ako uviedlo UNDP na základe terénneho výskumu realizovaného v roku 2005, citované v Anton Marcinčin a Ľubica Marcinčinová, *The Cost of Non-Inclusion* (Bratislava: Open Society Foundation, 2009), s. 20.

⁸¹ Údaj zahŕňa všetky osoby s ukončeným vzdelaním ISCED 4 alebo vyšším. Údaje zo sčítania obyvateľov z roku 2001.

⁸² Údaj za rok 1999 uvedený v zdroji Save the Children, *Denied a Future? The Right to Education of Roma/Gypsy & Traveller Children in Europe* (Londýn: Save the Children, 2001), s. 187.

PRÍLOHA 2: RIADENIE ŠTÁTNEHO ŠKOLSTVA

TABUĽKA A2. Riadenie štátneho školstva

FUNKCIA	ZODPOVEDNÉ ORGÁNY PODĽA STUPŇA VZDELÁVANIA				
	Rané detstvo (0–3 roky)	Predškolské	Základné	Stredné	Vyššie
1 Zriaďuje a zrušuje inštitúcie	– Samospráva	– Samospráva	– Samospráva	– Samospráva	– Ministerstvo školstva
2 Financuje inštitúcie	– Samospráva	– Samospráva	– Samospráva – Ministerstvo financií	– Samospráva – Ministerstvo financií	– Ministerstvo financií – Školné platené študentmi
3 Rozhoduje o prijatí	– Detské jasle	– Preschool	– Materská škola	– Stredná škola	– Vysokoškolská inštitúcia
4 Určuje kurikulum	– Štátny pedagogický ústav	– Štátny pedagogický ústav	– Štátny pedagogický ústav	– Štátny pedagogický ústav	– Vysokoškolská inštitúcia
5 Prijíma učiteľov do inštitúcií	– Riaditeľ detských jaslí	– Riaditeľ materskej školy	– Riaditeľ školy	– Riaditeľ školy	– Dekan
6 Hodnotí činnosť inštitúcie	– Riaditeľ detských jaslí	– Riaditeľ materskej školy	– Štátna školská inšpekcia	– Štátna školská inšpekcia	– Vysokoškolská inštitúcia – Ministerstvo školstva
7 Hodnotí činnosť žiakov	– <i>Neuplatňuje sa</i>	– Pedagógovia	– Pedagógovia	– Pedagógovia	– Pedagógovia
8 Hodnotí činnosť učiteľov	– Riaditeľ detských jaslí	– Riaditeľ materskej školy	– Riaditeľ školy	– Riaditeľ školy	– Dekan

FUNKCIA	ZODPOVEDNÉ ORGÁNY PODĽA STUPŇA VZDELÁVANIA				
	Rané detstvo (0–3 roky)	Predškolské	Základné	Stredné	Vyššie
9 Hodnotí činnosť riaditeľov	– Štátna školská inšpekcia	– Štátna školská inšpekcia	– Štátna školská inšpekcia	– Štátna školská inšpekcia	– Akademický senát fakulty – Správna rada univerzity
10 Zriaďuje a zrušuje špeciálne školy	– <i>Neuplatňuje sa</i>	– Krajský školský úrad	– Krajský školský úrad	– Krajský školský úrad	–
11 Financuje špeciálne školy	– <i>Neuplatňuje sa</i>	– Ministerstvo financií	– Krajský školský úrad – Ministerstvo financií	– Krajský školský úrad – Ministerstvo financií	–
12 Rozhoduje o prijatí na špeciálnu školu	– <i>Neuplatňuje sa</i>	– Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie – Špeciálno pedagogická poradňa – Riaditeľ špeciálnej materskej školy – Zákonný zástupca dieťaťa	– Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie – Špeciálno pedagogická poradňa – Riaditeľ špeciálnej materskej školy – Zákonný zástupca dieťaťa	– Riaditeľ špeciálnej strednej školy	–
13 Určuje kurikulum v špeciálnom školstve	– <i>Neuplatňuje sa</i>	– Špeciálna materská škola	– Štátny pedagogický ústav	– Štátny pedagogický ústav	–

PRÍLOHA 3: VÝSLEDKY ŠTUDENTOV V MEDZINÁRODNÝCH TESTOVANIACH

Slovensko sa zúčastnilo testovania „Programme for International Student Assessment“ (PISA) v rokoch 2003, 2006 a 2009. Kým v roku 2003 dosiahli slovenskí študenti výsledok približne na úrovni priemeru OECD v matematike a prírodných vedách, v roku 2006 bol výsledok v matematike, čítaní a prírodných vedách pod priemerom OECD, pričom tento rozdiel bol štatisticky významný. V roku 2009 však slovenskí študenti dosiahli v matematike výsledok blízky priemeru OECD, zatiaľ čo výsledok slovenských študentov v čítaní a prírodných vedách bol štatisticky významne nižší ako priemer OECD.

TABUĽKA A3. Výsledky testovania PISA 2003–2009

Oblasť	Slovensko 2003		Slovensko 2006		Slovensko 2009		OECD 2009		Rozdiel Slovensko – priemer OECD (2009)
	Priem.	S.E.	Priem.	S.E.	Priem.	S.E.	Priem.	S.E.	
Matematika	498	3.3	492	2.8	497	3.1	496	0.5	+1
Čítanie	469	3.1	466	3.1	477	2.5	493	0.5	-16
Prírodné vedy	495	3.7	488	2.6	490	3.0	501	0.5	-11

ZDROJ: Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD)⁸³

⁸³ Organisation for Economic Co-operation and Development, *Learning for Tomorrow's World: First Results from PISA 2003* (Paríž: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2004); *PISA 2006: Science Competences for Tomorrow's World – Volume 1: Analysis* (Paríž: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2007); *PISA 2006: Science Competences for Tomorrow's World – Volume 2: Data/Données* (Paríž: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2007); *PISA 2009 Results: Learning Trends* (Paríž: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2010)

Slovensko sa od roku 1995 zúčastňuje aj testovania TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Studies). Zatiaľ čo výkonnosť slovenských študentov v oblasti prírodných vied bola nad úrovňou priemeru vo všetkých štyroch cykloch testovania, výkonnosť v matematike klesla pod úroveň priemeru po prvýkrát v roku 2007.

TABUĽKA A4. Výsledky testovania TIMSS 1995–2007

Oblasť	1995		1999		2003		2007		Priemerná škála (2007)	Rozdiel Slovensko – priemerná škála (2007)
	Priem.	S.E.	Priem.	S.E.	Priem.	S.E.	Priem.	S.E.		
Matematika	534	3.1	534	4.0	508	3.3	495	4.5	500	-5
Prírodné vedy	532	3.3	535	3.3	517	3.2	526	4.8	500	+26

ZDROJ: TIMSS & PIRLS International Study Center.⁸⁴

⁸⁴ Ina V.S. Mullis et al., TIMSS 2003 International Mathematics Report: Findings from IEA's Trends in International Mathematics and Science Study at the Fourth and Eighth Grades (Chestnut Hill: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2004); Ina V.S. Mullis et al., TIMSS 2003 International Science Report: Findings from IEA's Trends in International Mathematics and Science Study at the Fourth and Eighth Grades (Chestnut Hill: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2004); Michael O. Martin et al., TIMSS 2007 International Mathematics Report: Findings from IEA's Trends in International Mathematics and Science Study at the Fourth and Eighth Grades (Boston: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2008); Michael O. Martin et al., TIMSS 2007 International Science Report: Findings from IEA's Trends in International Mathematics and Science Study at the Fourth and Eighth Grades (Boston: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2008).

PRÍLOHA 4: MIERA ZAINTERESOVANOSTI NA ZLEPŠOVANÍ VZDELÁVACÍCH VÝSLEDKOV RÓMOV NA SLOVENSKU

Pomoc a podpora rómskej komunite

1. Budovanie kapacít rómskych odborníkov v školstve.

Návrh a implementácia
vyrovnávacích opatrení na
pritiahnutie Rómov do školstva.

2. Podpora rómskych rodičov a komunitných lídrov v zainteresovanosti na kľúčových témach týkajúcich sa vzdelania:

– Poskytovanie presných a
dostupných informácií o voľbe
školy a dôsledkoch pre
dlhodobejšie vyhliadky vo

Implementačná podpora organizáciám v školstve

1. Podpora vývoja v školstve tak, aby ním Rómovia neboli vylúčení alebo ohrození:

– Poskytovanie technickej pomoci
Metodicko-pedagogickému
centru v Prešove pri jeho
aktivitách vo vzdelávaní učiteľov
– Poskytovanie technickej
pomoci školám pri zavádzaní
vzdelávacieho obsahu
zameraného na rómsky jazyk a
kultúru v rámci priestoru, ktorý
im poskytuje kurikulárna reforma

2. Zvýšenie pozornosti na zlepšenie kvality vzdelávacieho systému:

– Zvýšenie pokrytia integrovaného
predškolského vzdelávania pre
rómske komunity
– Vytváranie podmienok na zápis
rómskych detí do inte-

Tvorba politík na úrovni vlády

1. Zavedenie povinného predškolského vzdelávania.

Poskytovanie technickej pomoci
na celoštátnej, regionálnej
a lokálnej úrovni pri tvorbe
opatrení, ktoré umožnia
bezplatné, integrované
predškolské vzdelávanie ako
povinné a prístupné všetkým
deťom

2. Odstránenie nadmerného zastúpenia Rómov v špeciálnych školách a triedach:

– Zastavenie psychologických
testov ako mechanizmu na
zaraďovanie detí do špeciálneho
vzdelávania v predškolskom
a ranom školskom veku

Pomoc a podpora rómskej komunite	Implementačná podpora organizáciám v školstve	Tvorba politík na úrovni vlády
vzdelávaní a zamestnaní – Podporovanie rómskych rodičov, aby zohrávali aktívnu rolu v školských radách a rodičovských združeniach – Odhaľovanie a konanie v prípade diskriminácie na školách	grovaných štandardných základných škôl – Uplatňovanie mechanizmov na identifikáciu a nápravu v prípade chybného zaradenia do špeciálneho vzdelávania – Vytvorenie systému mentorstva a doučovania pre rómske deti v ročníkoch 7 až 9.	– Zrušenie špeciálnych základných škôl pre deti s ľahkým mentálnym postihnutím – rehodnotenie a úprava systému financovania škôl – Reštrukturalizácia systému poradenských centier – Zber a spravovanie údajov členených podľa etnicity v súlade so štandardami EÚ o ochrane osobných údajov
3. Vytvorenie podporného vzdelávacieho systému pre rómske deti na úrovni rodiny: – Motivovanie rodičov, aby zapísali deti do predškolského vzdelávania – Vytvorenie času a miesta na domáce úlohy	3. Zlepšenie väzieb medzi vzdelávacím systémom a sociálnou podporou. Vytvorenie administratívneho rámca pre vyrovnávacie opatrenia a jeho implementácia na úrovni celej krajiny.	3. Poskytovanie sociálnej podpory za účasť vo vzdelávaní: – Analýza a úprava výšky a podmienok priznávania prídavkov na deti a motivačných štipendií – Zavedenie vyrovnávacích opatrení pre sekundárne a post-sekundárne vzdelávanie
	4. Podpora spolupráce medzi rómskymi mimovládnyimi organizáciami, školami a samosprávami: – Zdieľanie skúseností – Podpora spoločných aktivít – Napomáhanie pri spolupráci na prekonanie segregácie v školstve	4. Podporovanie vstupu Rómov v rámci vzdelávacej politiky: – Budovanie kapacity Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity v oblasti vzdelávania – Napomáhanie pri dialógu medzi Úradom splnomocnenca pre rómske komunity, Komisiou pre vzdelávanie Rómov a inými relevantnými vládnymi inštitúciami pri témach týkajúcich sa vzdelávania

PRÍLOHA 5: VÝSLEDKY SČÍTANIA OBYVATEĽOV

TABUĽKA A5. Štruktúra obyvateľstva podľa národnosti (sčítanie z roku 2001)

Národnosť	Celkový počet	Podiel (%)
Slovenská	4,614,854	85.79
Maďarská	520,528	9.68
Rómska	89,920	1.67
Česká	44,620	0.83
Rusínska	24,201	0.45
Ukrajinská	10,814	0.20
Nemecká	5,405	0.10
Poľská	2,602	0.05
Moravská	2,348	0.04
Ruská	1,590	0.03
Bulharská	1,179	0.02
Chorvátska	890	0.02
Srbská	434	0.01
Židovská	218	<0.01
Iná	5,350	0.10
Neznáma	54,502	1.01

ZDROJ: Štatistický úrad Slovenskej republiky

BIBLIOGRAFIA

Amnesty International.

2008. *A Tale of Two Schools: Segregating Roma into Special Education in Slovakia*. Londýn: Amnesty International.

Bartlett, William, Roberta Benini, a Claire Gordon.

2011. *Measures to Promote the Situation of Roma EU Citizens in the European Union*. Brussels: European Parliament.

Bodnárová, Bernardína.

2007. *Efektívita dotačných programov pre deti a mládež*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny.

Európska komisia.

2009. *Key Data on Education in Europe 2009*. Brusel: Európska komisia.

EU Monitoring and Advocacy Program.

2007. *Equal Access to Quality Education for Roma : Slovakia. Equal Access to Quality Education for Roma*. Vol. 2. Budapešť a New York: Open Society Institute.

European Roma Rights Center.

2004. *Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe*. Budapešť: European Roma Rights Center.

Filadelfiová, Jarmila, Daniel Gerbery, a Daniel Škobla. 2007.

Report on the Living Conditions of Roma in Slovakia. Bratislava: United Nations Development Programme.

Fremlová, Lucie Mihai Surdu.

2011. *The School Attainment of Roma Pupils: From Segregated Schooling in the Czech Republic and Slovakia to Mainstream Schooling in the UK*. Budapešť: Roma Education Fund.

Friedman, Eben, Elena Gallová Kriglerová, Mária Herczog a Laura Surdu.

2009. *Assessing Conditional Cash Transfers as a Tool for Reducing the Gap in Educational Outcomes Between Roma and Non-Roma*. Budapešť: Roma Education Fund.

Friedman, Eben, a Mihai Surdu (koordinátori). Eben Friedman, Elena Gallová Kriglerová, Martina Kubánová a Martin Slosiarik (autori).

2009. *Škola ako geto: Systematické nadmerné zastúpenie Rómov v špeciálnom školstve na Slovensku*. Budapešť: Roma Education Fund.

Hapalová, Mirka a Stano Daniel.

2010. *Rovný prístup rómskych detí ku kvalitnému vzdelávaniu: Aktualizácia 2008*. Bratislava: Člověk v tísni - Pobočka Slovensko.

Horváthová, Emília.

1964. *Cigáni na Slovensku: Historicko-etnografický náčrt*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej Akadémie Vied.

Jurasková, Martina, Elena Kriglerová a Jana Rybová.

2004. *Atlas rómskych komunít na Slovensku 2004*. Bratislava: Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity.

Jurová, Anna.

2000. Vývoj postavenie Rómov na Slovensku a otázky ich „integrácie“ do spoločnosti. *Ethnologia actualis slovacca* 1, č. 2: 9-29.

30. september 2000. Slovenská spoločnosť, zdá sa, ešte stále nie je pripravená na riešenie rómskej otázky (rozhovor Kristíny Magdolenovej). *Romano nevo lil*, ss. 30-31.

Kalibová, Květa.

2000. The Demographic Characteristics of Roma/Gypsies in Selected Countries in Central and Eastern Europe. *The Demographic Characteristics of National Minorities in Certain European States*. Ed. Werner Haug, Paul Compton, a Youssef Courbage. Vol. 2. Štrasburg: Rada Európy.

Kollárová, Zuzana.

1992. K vývoju rómskej society na Spiši do roku 1945. *Neznámi Rómovia: Zo života a kultúry Cigánov-Rómov na Slovensku*. Ed. Arne B. Mann. Bratislava: Ister Science Press.

Kriglerová, Elena Gallová.

2006. *Dopad opatrení zameraných na zlepšenie situácie rómskych detí vo vzdelávaní*. Bratislava: Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť.

11. jún 2008. Ako dostať rómske dieťa do špeciálky. *Sme*, dostupné na <http://www.sme.sk/c/3921186/ako-dostat-romske-dieta-do-specialky.html>.

Kriglerová, Elena Gallová, Lucia Najšlová a Aneta Világi.

2009. *Odpoveď je na Slovensku, nie v Bruseli: EÚ a integrácia Rómov na Slovensku*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku.

Kriglerová, Elena Gallová, Tína Gažovičová a Ingrid Kosová.

2011. *Čerpanie fondov EÚ v rámci projektov: Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít z pohľadu (de)segregácie rómskych detí vo vzdelávaní*. Budapešť: Roma Education Fund.

Kusá, Zuzana, Dávid Kostlán, Peter Drál', Jurina Rusnáková.

2010. *Ethnic Differences in Education in Slovakia: Survey Report*. Budapest: EDUMIGROM.

Loran, Tíbor.

2002. Sociálna politika a zamestnanosť Rómov. *Čačipen pal o Roma: Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku*. Ed. Michal Vašečka. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky.

Marcinčin, Anton a Ľubica Marcinčinová.

2009. *The Cost of Non-Inclusion*. Bratislava: Open Society Foundation.

Martin, Michael O., Ina V.S. Mullis, Pierre Foy, John F. Olson, Corinna Preuschoff, Ebru Erberber, Alka Arora a Joseph Galia.

2008. *TIMMS 2007 International Mathematics Report: Findings from IEA's Trends in International Mathematics and Science Study at the Fourth and Eighth Grades*. Boston: TIMMS & PIRLS International Study Center.

2008. *TIMMS 2007 International Science Report: Findings from IEA's Trends in International Mathematics and Science Study at the Fourth and Eighth Grades*. Boston: TIMMS & PIRLS International Study Center.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

2005. *Výnos Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky zo 14. decembra 2005 č.*

3749/2005-II/1 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

2010. *Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2009*. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky.

2004. *Koncepcia integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže, vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania*. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky.

2006. *Smernica č. 11/2006-R z 25. mája 2006, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Ministerstva školstva Slovenskej socialistickej republiky z 5. júla 1985 č. 7496/1985-20 o základnej škole v znení smernice Ministerstva školstva, mládeže a telesnej výchovy Slovenskej socialistickej republiky z 28. augusta 1989 č. 8119/1989 -20 a smernice Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 13. júla 2000 č. 1074/2000-41*. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky.

Mullis, Ina V. S., Michael O. Martin, Eugenio F. Gonzalez a Steven J. Chrostowski.

2004. *TIMMS 2003 International Mathematics Report: Findings from IEA's Trends in International Mathematics and Science Study at the Fourth and Eighth Grades*. Chestnut Hill: TIMMS & PIRLS International Study Center.

2004. *TIMMS 2003 International Science Report: Findings from IEA's Trends in International Mathematics and Science Study at the Fourth and Eighth Grades*. Chestnut Hill: TIMMS & PIRLS International Study Center.

Nadácia Milana Šimečku.

2007. *Desegregácia - za akú cenu? Možnosti desegregácie slovenského školstva vo vzťahu k rómskym žiakom*.

Bratislava: Nadácia Milana Šimečku.

Nadácia otvorenej spoločnosti.

2008. *Adresár mimovládnych organizácií, ktoré sa venujú rómskym programom*. Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti.

Nečas, Ctibor.

1988. Pronásledování Cikánů v období slovenského státu. *Slovenský národopis* 36, č. 1: 126-36.

1994. *Českoslovenští Romové v letech 1938-1945*. Brno: Masarykova Univerzita.

Open Society Institute.

2001. Minority Protection in Slovakia. *Monitoring the EU Accession Process: Minority Protection*. New York: Open Society Institute.

Organisation for Economic Co-operation and Development.

2004. *Learning for Tomorrow's World: First Results from Pisa 2003*. Paříž: Organisation for Economic Co-operation and Development.

2007. *PISA 2006: Science Competences for Tomorrow's World - Volume 1: Analysis*. Paříž: Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj.

2007. *PISA 2006: Science Competences for Tomorrow's World - Volume 2: Data/Données*. Paříž: Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj.

2010. *Education at a Glance 2010: OECD Indicators*. Paříž: Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj.

2010. *PISA 2009 Results: Learning Trends*. Paříž: Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj.

Pravda.

13. novembra 1999. Menšina väčšinou. *Pravda*, dostupné online na www.pravda.sk.

Radičová, Iveta.

2001. *Hic Sunt Romales*. Bratislava: Fulbrightova komisia SR/Nadácia S.P.A.C.E.

Ringold, Dena.

2000. *Roma and the Transition in Central and Eastern Europe: Trends and Challenges*. Washington, DC: The World Bank.

Roma Education Fund.

2004. *Needs Assessment Study for the Roma Education Fund: Background Paper Slovak Republic*. Paříž: Roma Education Fund.

2007. *Advancing Education of Roma in Slovakia: Country Assessment and the Roma Education Fund's Strategic Directions*. Budapešť: Roma Education Fund.

Save the Children.

2001. *Denied a Future? The Right to Education of Roma/Gypsy & Traveller Children in Europe*. Londýn: Save the Children.

Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky.

1991. *Vyhláška Ministerstva školstva, mládeže a športu Slovenskej republiky č. 212 z 10. apríla 1991 o špeciálnych školách*. Praha: Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky.

Srb, Vladimír.

1995. *Plodnost vdaných žen podle národnosti a věku v Československu podle sčítání lidu 1991*. *Slezský sborník* 93: 333-39.

Tomatová, Jana.

2004. *Na vedľajšej koľaji: Je proces zaraďovania rómskych detí do špeciálnych základných škôl znevýhodňujúcim činiteľom?*. Bratislava: Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť.

Vašečka, Michal.

2000. *Rómovia [Roma]*. *Slovensko 2000: Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Ed. Miroslav Kollár a Grigorij Mesežnikov. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky.

Vaňo, Boris.

2005. *The Demographics of Roma Children. Roma Children in the Slovak Education System*. Ed. Andrej Salner. Bratislava: Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť.

Vláda Slovenskej republiky.

1991. *Zásady vládnej politiky Slovenskej republiky k Rómom prijaté uznesením vlády Slovenskej republiky č. 153 dňa 9. apríla 1991*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky.

1995. *Štatút splnomocnenca vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov občanov, ktorí potrebujú osobitnú pomoc (Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 668 dňa 10. augusta 1995)*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky.

1996. *Uznesenie vlády Slovenskej republiky k návrhu úloh a opatrení na riešenie problémov občanov, ktorí potrebujú osobitnú pomoc, na rok 1996, č. 310 dňa 30. apríla 1996*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky.

1997. *Koncepčné zámery vlády SR na riešenie problémov Rómov v súčasných spoločensko-ekonomických podmienkach (Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 796 dňa 3. novembra 1997)*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky.

1999. *Stratégia Vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny a súbor opatrení na jej realizáciu - I. etapa (Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 821/1999)*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky.

1999. *Štatút splnomocnenca vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov občanov patriacich k rómskej menšine (Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 127)*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky.

2000. *Rozpracovaná stratégia vlády SR na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny do súboru konkrétnych opatrení na rok 2000 - II. etapa (Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 294 dňa 3. mája 2000)*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky.

2003. *Priority vlády SR v integrácii rómskych komunít na rok 2004*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky.

2004. *Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 397 z 28. apríla 2004 k vyhodnoteniu základných téz koncepcie politiky vlády v integrácii rómskych komunít za rok 2003 a Priority vlády SR v integrácii rómskych komunít na rok 2004*. Bratislava: Úrad vlády Slovenskej republiky.

2008. *Správa o činnosti Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity za rok 2007*.

2008. *Uznesenie vlády č. 183/2008 k návrhu Strednodobej koncepcie rozvoja rómskej národnostnej menšiny v Slovenskej republike SOLIDARITA - INTEGRITA - INKLÚZIA, 2008-2013*. Bratislava: Vláda Slovenskej republiky.

White, Julia M.

2011. *Entry Testing as a Factor in the Overrepresentation of Romani Children in Special Education*. Budapešť: Roma Education Fund.

Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

2002. *Zákon č. 408 z 27. júna 2002, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 313/2001 Z.z. o verejnej službe v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

2003. *Zákon č. 597 z 6. novembra 2003 o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení*. Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

2003. *Zákon č. 599 z 11. novembra 2003 o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

2004. *Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 2/2004 z 17. decembra 2003, ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre základné školy, stredné školy, strediská praktického vyučovania, základné umelecké školy a školské zariadenia*. Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

2004. *Zákon č. 365 z 20. mája 2004 o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)*. Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

2008. *Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 630/2004 z 10. decembra 2008, ktorým sa ustanovujú podrobnosti rozpisu finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu pre školy a školské zariadenia*. Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

2008. *Zákon č. 245 z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

2008. *Zákon č. 562 z 25. novembra 2008, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 533/2003 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*. Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

2009. *Zákon č. 317 z 29. júna 2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov* (Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky, 2009). Bratislava: Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

Ústav informácií a prognóz školstva.

2008. „Štatistická ročenka školstva 2007.“ Webová stránka [zobrazená 9. novembra 2010]. Dostupné na <http://www.uips.sk>.

2010. „Štatistická ročenka školstva 2009/2010.“ Webová stránka [zobrazená 9. novembra 2010]. Dostupné na <http://www.uips.sk>.

Copyright © Roma Education Fund, 2011

All rights reserved

Photography by Robert Miskovics.

Graphic design by Anikó Bieder and Balázs Gelsei – cadmium grafiklab.

CONTACT INFORMATION

Roma Education Fund

Mark Center

Teréz körút 46, 1066 Budapest – Hungary

tel.: +36 1 235 8030

fax: +36 1 235 8031

e-mail: info@romaeducationfund.org

web: www.romaeducationfund.org

skype: roma.education.fund

Roma Education Fund – Romania

Vaselor 60 str., Sector 2 Bucharest – Romania

tel.: +40 785 231 910

fax: +40 21 312 5049

e-mail: info@romaeducationfund.ro

web: www.romaeducationfund.ro